

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Kultureel Tijdschrift van de Heemkundige en
Historische Kring Gent V.Z.W.

Redactie-adres : Sint-Lievensdoorgang 1, 9000 Gent

10de Jaargang nr. 3

15 mei 1981

Ere-voorzitter : J. Tytgat, ere-notaris

Voorzitter : G. Hebbelynck

Onder-Voorzitter : H. Collumbien

Secretaris : R. Van Geluwe

Penningmeester : A. Verbeke

Ruildienst : Van Geluwe-Eggermont A., Maïsstraat 235, Gent

Secretariaat : Maïsstraat 235

Postrekening : 000-105.04.73-60 - Heemkundige en Historische
Kring Gent, Koggestraat 14, Gent

Lidgeld : 250 fr. per jaar.

INHOUD

Gent in 1875	117
Napoleon Destanberg	133
De benauwende wereldreis van een schuchtere Gentenaar	134
De Gentse pompiers redden de Belgische onafhankelijkheid.	
Biografie	156
Over de Straatnamen te Gent	161
Bibliografie	164
Aanvullende Ledenlijst	168

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatie-
centrum voor Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Be-
gijnhof, huis nr. 46, Sint-Amansberg : elke zondag van 10 tot 12
uur (uitgenomen op feestdagen). Gesloten in juli en augustus.

Verantwoordelijke uitgever : G. Hebbelynck, Voorhoutkaai 40, Gent
Elke auteur is alleen verantwoordelijk voor zijn bijdrage.

Uitgegeven met de steun van het stadsbestuur van Gent en van het
Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

loop van het jaar eindigt.

In de zitting van 19 januari merkt gemeenteraadslid Burggraeve op : “Onze stad wordt door de riolen en de piscines verpest. Men kan het in de zomer in de stad Gent niet uithouden”.

Voor de reinheid en hygiëne werd nog weinig gezorgd. Dit blijkt ook uit het volgende krantenknipsel.

27 januari : In 1874 werd door het stadsbestuur een bericht aangeplakt, waarbij verboden werd op straf van boete elders zijn behoefte te voldoen dan in de piscines. Er staan aan de Vlaamse Comedie (Minard schouwburg) de dag der vertoningen twee politieagenten om de mensen te beletten te wateren, maar waar staan de piscines ? (In de schouwburg waren nog geen toiletten).

31 januari : In het Sint-Jorishof wordt een eerste vergadering van het Davidsfonds gehouden.

4 februari : De omnibussen van de tram zijn voorzien van een bus, waarin het publiek op gans de doortocht telegrams kan steken. De telegrams worden langs die weg naar het telegraafbureau overgebracht. De telegrams moeten gefrankeerd zijn bij middel van telegramzegels.

8 februari : Uit de vastenbrief ontleen we de volgende zin : “Gezien de grote duurte van de boter, dispensereren Wij voor één jaar de armen van het gebruik van gesmolten vet in plaats van boter, alle dagen waarop de zuivel toegelaten is”. Deze zin is in verband te brengen met het bericht van 13 januari en leert ons, dat in de arbeidersgezinnen geen boter werd gebruikt.

21 februari : Ed. DANGOTTE négociant en porcelaine, faïence et cristaux. Rue Basse des Champs 32, a l'honneur d'informer sa clientèle qu'elle trouvera chez lui une grande quantité d'articles d'usage journalier avec 40 % de rabais. Spécialité de service de table, lavabo et à café. La peinture sur porcelaine et la cuisson se faisant chez lui, les articles décorés sont garantis à acheteur. Leçon de peinture sur porcelaine. L'atelier est accessible au public.

22 februari : Heden hebben tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen plaats : in de voormiddag ter vervanging van Van Hecke Edmond en Motte Jules en in de namiddag ter vervanging van Dumont Alexis. De liberalen en de progressisten stelden beiden kandidaten voor; de katholieken onthielden zich. Volgens het manifest van de progressisten is het doel van de doctrinairen “bannir du conseil ceux qui veulent exercer un contrôle sérieux sur les actes des mandataires de la commune”. Het progressistisch manifest bevat twee delen : het eerste deel is een kritiek op het huidig schepencollege (openbare werken, nijver-

heid en handel gaan achteruit); in het tweede deel wordt het programma voorgesteld : uitbreiding stemrecht, verplicht kosteloos en leek onderwijs, scheiding van kerk en staat. Op 19 februari schreef La Flandre Libérale : “Nous déplorons la résolution prise par les Progressistes. L’unité du parti libéral devrait être pour tous les libéraux à quelque nuance qu’ils appartiennent, un principe sacré”. Verder wordt het progressistisch manifest beoordeeld : “dont l’insignifiance absolue frappera tout le monde”.

Le Bien Public beoordeelt de toestand natuurlijk anders : “La vérité est que les progressistes sont des libéraux pur sang, mais des libéraux indisciplinés, plus logiques dans leurs haines que les doctrinaires”. In de circulaire van burgemeester Ch. de Kerckhove lezen we “La guerre que l’on fait au parti libéral est une guerre de rancunes, de vanités trompées, d’ambitions”.

Wat was nu de uitslag ?

Liberalen		Progressisten	
Voormiddag			
Heremans J.	2 208 stemmen	De Brouckere	445 stemmen
Waelbroeck Ch.	2 186 stemmen	Heynderickx	429 stemmen
Namiddag			
De Bast Cam.	1 916 stemmen	Cottignie V.	223 stemmen.

De Journal de Gand verheugt zich over de uitslag, maar La Flandre Libérale schrijft : “Nous n’avons pas le courage de nous en réjouir. Nous ne pouvons oublier que la lutte elle-même constituait un déchirement dans le sein du libéralisme et que les vaincus comme les vainqueurs sont en somme soldats d’une même armée”.

Na de verkiezing lezen we nog in La Flandre Libérale :

Op 25 februari : “Progressistes et doctrinaires constituent à nos yeux des fractions du même parti. Les progressistes ont un programme que nous n’admettons pas, que nous trouvons parfaitement inopportun — mais qui n’est en rien contradictoire avec le principe essentiel du libéralisme”.

Op 4 maart : “Le parti libéral est profondément divisé en Belgique. Prêchez une politique de modération outrée, faire trêve aux luttes de parti est donc une chose funeste et désastreuse.

L’ancien ministère libéral a marché sans cesse dans la voie d’une modération touchant de plus en plus à la faiblesse.

Le seul moyen de rétablir l’union entre nous est de nous placer sur le seul terrain où aucun divergence ne soit possible : la guerre à l’influence de l’Eglise; le seul moyen de nous rendre puissants et disciplinés c’est de faire cette guerre avec franchise, avec fermeté, avec vigueur”.

14 maart : Heden werd de 138° bloemententoonstelling in het Casino geopend.

18 maart : Een delegatie van de Kamer van Koophandel van Gent werd ontvangen door koning Leopold II. De delegatie, waarvan Constant Verhaeghe (voorzitter), L. Vermandel, D. Fiévé, en Dobbelaere-Hulin deel van uitmaakten, vroeg aan de koning zijn tussenkomst om het op 24 juni 1874 gesloten verdrag tussen Nederland en België betreffende het Kanaal van Terneuzen te doen goedkeuren. De koning antwoordde dat hij al het mogelijke zal doen in het raam van zijn grondwettelijke rechten. De delegatie had ook een onderhoud met de ministers d'Aspremont Lynden (Buitenlandse Zaken), J. Malou (financiën) en A. Beernaert (Openbare Werken).

28 maart : Te Heverlee overleed de hertog van Arenberg. Hij werd begraven in de kapel van het kasteel te Enghien. Te Gent werd een comité met als voorzitter ridder J. B. de Ghellinck d'Elsegem opgericht om een gedenkteken in de twee begijnhoven op te richten. Op 14 april werd in de Sint-Niklaaskerk een zielmis opgedragen in aanwezigheid van de bisschop van Gent en familieleden van de hertog van Arenberg.

1 april : Morgen zal een eerste proef genomen worden met een Engelse uitvinding. Omnibussen zonder paarden. Om drie uur 's namiddags zal een tram zonder paarden van het station naar de Dampoort rijden. Over deze aprilvis wordt verder niets vernomen.

8 april : In verband met de artikels in de pers na het rondschrijven van de bisschop van Namen betreffende de oprichting van een liberale associatie in Luxemburg schrijft *Le Bien Public* : "Ce ne sont pas les questions politiques qui divisent les partis en Belgique, c'est la question religieuse. Dès-lors reprocher au clergé de se mêler de la lutte des partis, c'est au fond lui faire un grief de se mêler de religion et de résister à ceux dont le but avoué est de combattre l'Eglise et de lui arracher des âmes".

10 april : Heden heeft advocaat F. De Busscher voor de correctionele rechtbank voor de eerste maal in het Nederlands gepleit. Om dit te verduidelijken moeten we herinneren aan de eerste Vlaamse taalwet, nl. de wet op het gebruik van het Nederlands in het strafrecht in Vlaanderen van 17 augustus 1873, die van kracht werd op 17 augustus 1874.

21 april : A. De Maere-Limmander publiceert een boek, waarin het plan wordt verdedigd een kanaal van Gent naar Heist te graven. Het kanaal zou een lengte hebben van 47,4 km en 36 miljoen kosten.

STAD GENT.

AANBELANGEND
BERICHT.

De Burgemeester,

Vernomen hebbende dat er verscheidene gevallen van kinderpokken zich hebben verklaard in zekere gewesten der stad, en willende de onheilen voorkomen, welke deze besmettelijke ziekte zoo dikmaals voor gevolg heeft;

Wakkert de inwoners, en wel bijzonderlijk de werklieden aan, zich **ZONDER UITSTEL** te doen vaccineren of hervaccineren.

Ten dien einde mogen zij zich aanbieden bij het Komité van Vaccine, ten allen tijde, den Maandag van elke week, om 5 ure namiddag, in het beluik van het bestuur der Burgerlijke Godshuizen, *achter St Jacobs Kerk.*

Gedaan ten Stadhuize, den 29 April 1875.

Graaf DE KERCHOVE.

Gent, drukkerij C. Annot-Bruckman.

Op 18 april 1875 verscheen een nieuw weekblad : De Gazette van Le-deberg, in werkelijkheid een niet belangrijke gebeurtenis. Het was echter het begin van een lange reeks weekbladen, alle uitgegeven door Lodewijk De Vriese. E. Voordeckers schrijft over deze man : "zonder twijfel een der merkwaardigste persoonlijkheden, niet enkel in het Gentse, doch ook van de gehele Belgische liberale pers". Lodewijk De

Vriese was geboren te Gent in 1848 en zal er overlijden in 1932. Bediende bij het provinciaal bestuur werkt hij in 1870 reeds mee aan het weekblad *Het Vlaamsche Volk*. Wat later verlaat hij de administratie en wordt stichter, drukker, uitgever van een ontelbaar aantal weekbladen. Sommige hadden een kort bestaan. We sommen enkel de bladen op, die belang hebben voor Gent :

1875 : Gazette van Ledeberg

1876 : Gazette van Ledeberg en St.-Amandsberg

1876 : Gazette van Ledeberg, St.-Amandsberg en Meulestede.

1876 : De Gentsche Voorgeborchten, Gazette van Ledeberg, St.-Amandsberg, Meulestede en de Brugschepoort

1882 : Nieuws van Gent, van Ledeberg en de Gentsche Voorgeborchten

1877 : Nieuws van Gent en de Voorgeborchten

Al deze weekbladen waren liberale strijd- en informatiebladen.

Daarnaast publiceerde L. De Vriese nog een aantal neutrale advertentiebladen : Aankondigingsblad (1880), Algemeen Nut-L'Utilité publique (1878), Zondagpost (1878), Chronique des Spectacles et Concerts (1877), Courrier du Dimanche (1878), La Gazette internationale (1886), Gent Voorwaarts-Gand en Avant (1898-1910), Journal des Adjudications-Weekblad voor Aanbestedingen (1879), Les Nouvelles de Gand (1884), Revue du Sport Belge (1884). L. De Vriese was ook een tijd de drukker van La Flandre Libérale, alsook de uitgever, drukker en hoofdredacteur van het Weekblad La Liberté (1881-1887), een antiklerikaal liberaal strijdblad en van het dagblad Nieuws van Gent (1878), dat slechts een kort bestaan kende. (zie Voordeckers blz. 212).

4 mei : Op 4 mei overleed te Nevele de letterkundige Rosalie Loveling. Ze was er geboren in 1834 en publiceerde een aantal gedichten en novellen. R. Loveling werd begraven op het kerkhof te St. Amandsberg. De afscheidstoespraken werden gehouden door prof. Heremans voor "De Taal is gans het Volk", door kantonnaal opziener Van der Cruyssen namens de bevolking van Nevele en door dichter K. Bogaert. Volksvertegenwoordiger De Baets P. houdt een belangrijke rede in het parlement. Hij vraagt een brug te bouwen op de Schelde tussen Merelbeke en Zevegem, op de Moervaart tussen Mendonk en Winkel en op de Leie te Olsene. Verder vraagt De Baets de afschaffing van de tol aan Rooigembrug (Drongensteenweg) en aan de brug te Terdonk op het kanaal Gent-Terneuzen. De Baets klaagt ook over de moeilijke doorgang van de schepen langs de Ketelvest en vraagt een verbinding te maken tussen de Bovenschelde en de Nederschelde (langs de Keizersvest).

7 mei : Op 7 mei overleed Karel Carels (geboren in 1813) : begonnen als een eenvoudig werkman was hij er in geslaagd een groot metaalbedrijf op te richten.

17 mei : De maandag van Pinksteren werd een bedevaart naar O. L. Vrouw van Oostakker ingericht, waaraan ongeveer 20 000 Xaverianen van 118 parochies uit onze provincie deel namen. Bij het terugkeren van de bedevaarders ontstonden zeer ernstige incidenten. E. Scheerlinck geeft ons in zijn boek "Het Vlaamsche Lourdes" het volgend verslag : Het gespuis der Gentse bevolking, waaronder vele studenten der Hoogeschool, geholpen door talrijke godsdiensthaters van Brussel, Antwerpen en andere steden, wachtten de bedevaarders af bij hunnen terugkeer naar de statiën. Alles liep rustig af op het grondgebied van Oostakker en S. Amandsberg; maar nauwelijks waren de Xaverianen, die in stilte, zonder standaarden, (zij waren meest alle op het kasteel gebleven) en in verscheidene groepjes voortstapten, op het grondgebied van Gent gekomen, of zij wierden op de schandelijkste en aanstootelijkste wijs beschimpt, vervolgd en geslagen. Van beide kanten van den Antwerpschensteenweg, namelijk tussen de statiën van Eekloo en Antwerpen, stonden honderden schelmen, die tierden als zinneloozen, vloekten als duivelen, en met loodstokken op de bedevaarders nedervielen. Hunne slagen werden vooral gericht op de Eerweerde Heeren Geestelijken en op zwakke ouderlingen en kinderen. Lafhartig deinsden zij achteruit telkens dat een troep welberaden Xaverianen kwamen afgestapt.

Vele priesters en bedevaarders werden gekwetst, vooral aan het hoofd; zelfs is, o schande ! een der aangeranden doodgeslagen; de brave man is omtrent de statie van Eekloo met eenen loodstok op het hoofd getroffen; hij stortte neder en werd onder de voeten getrapt; als men hem uit het gedrang kon dragen was hij slechts een lijk. Het slachtoffer der liberale woede was de genaamde Pieter Schoeppe, werkman bij het gesticht Lousbergs en woonachtig buiten de Kortrijksche poort; hij maakte deel van het Genootschap van Sint Franciscus Xaverius van S. Pietersparochie te Gent.

Volgens het verslag van dokter De Nobele en dokter Vander Meersch was de dood van Pieter Schouppe toe te schrijven aan een zonnslag. Volgens de katholieke kranten waren er 170 gekwetsten en 656 gekneusden onder de bedevaarders.

De liberale kranten zaten met het gebeuren wel wat verveeld; ze pogen dan ook de gebeurtenissen te verklaren. De Journal de Gand schreef op 18 mei : "La source du mal, il faut le dire tout haut, git tout entière dans cette déplorable immixtion du clergé dans la politique. Les pro-

cessions ne sont plus seulement une cérémonie religieuse, mais avant tout une preuve de la force du parti clérical et de la faiblesse de ses adversaires". Het liberale Volksbelang zal schrijven : "Maandag is onze stad het tooneel geweest van droevige feiten. De politie en de gendarmes waren onmachtig om deze betreurenswaardige feiten te beletten." Het Volksbelang meent echter de oorzaak te moeten zoeken bij de "uitdagende houding" van de bedevaarders. En La Flandre Libérale zal schrijven : "La propagande habituelle ne donnant aucun résultat le clergé a décidé de suivre d'autres voies : il a voulu employer les moyens d'intimidation. Il a réuni des bataillons de campagnards et il est venu les parader à travers nos rues. Nous croyons donc pouvoir affirmer que le but du pèlerinage d'Oostacker était purement politique et électoral".

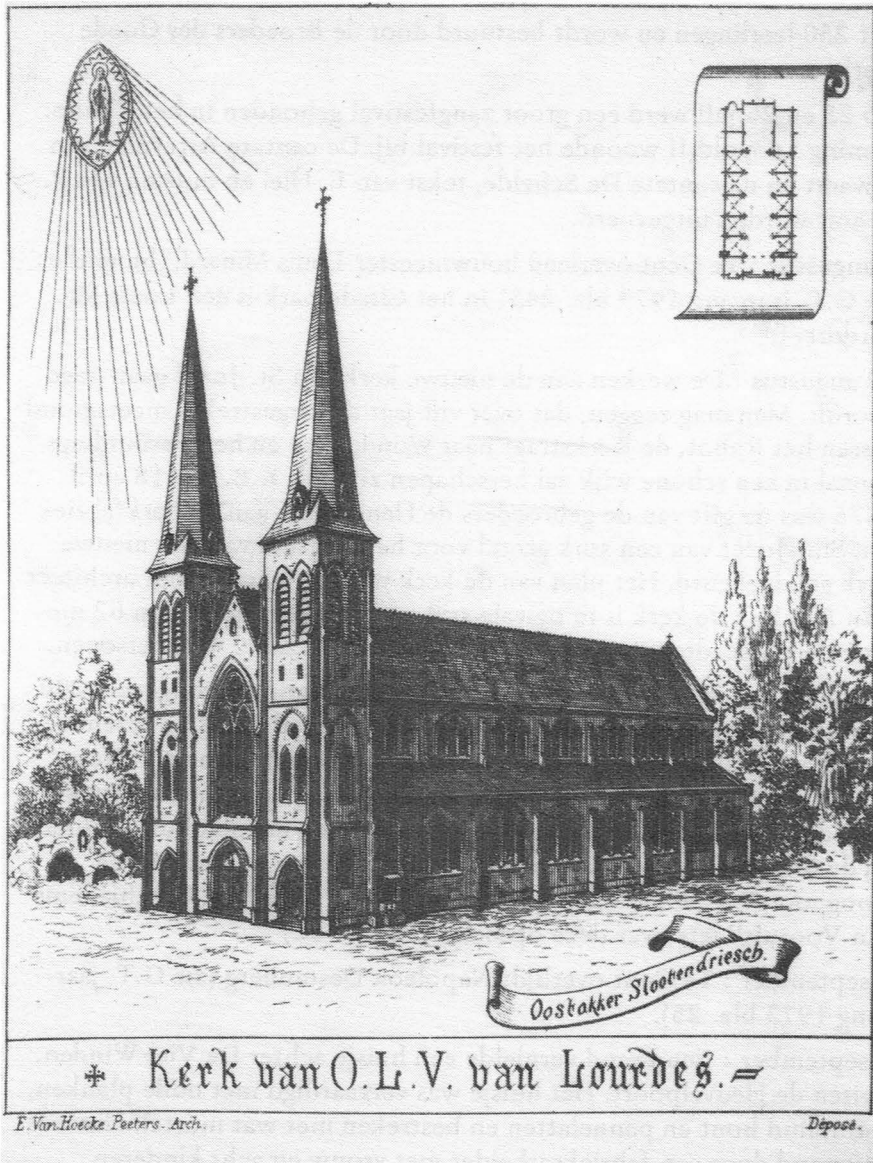
22 mei : Heden werd door bisschop Bracq de eerste steen gelegd van de nieuwe kerk te Oostakker-Lourdes (zie Godsdienstige Week van 28.5.1875).

18 juni : Paul Fredericq (geboren te Gent in 1850) verwerft het diploma van docter in de historische wetenschappen. Als historicus en als vlaamsgezind liberaal had prof. Fredericq een belangrijk aandeel in het cultureel leven. Prof. Fredericq overleed te Gent in 1920. Aan de gevel van het huis, Winkelstraat 7, werd een gedenkplaat aan P. Fredericq, aangebracht (Zie ook : Winkler Prins : Encyclopedie van Vlaanderen, deel 2, blz. 503).

24 juni : In toepassing van een ordonnantie van 1669 werden door de correctionele rechtbank te Gent twee vissers, die in de broedtijd een visnet hadden uitgeworpen, veroordeeld tot een maand gevangenis en vijftig frank boete. De voorzitter van de rechtbank gaf aan de beide vissers de raad een verzoekschrift voor kwijtschelding aan de koning te zenden.

1 juli : De ministers Delcourt en A. Beernaert brengen een bezoek aan de vlasfabriek La Lys. Een nieuwe stoommachine van 2000 P.K., de sterkste stoommachine van ons land, wordt ingehuldigd. De ministers werden ontvangen door Ch. de Hemptinne, voorzitter, Eug. Desmet, ondervoorzitter, E. Morel, Neyt, Rolin, bestuurders, baron 't Kint de Roodebeke en G. Parmentier, commissarissen; Henri Vanderstegen, directeur van La Lys en burgemeester Ch. de Kerchove woonden de plechtigheid bij.

20 juli : Op zijn kasteel te Scailmont overleed Adolph Dechamps. Hij werd geboren te Melle op 18 juni 1807. Hij was volksvertegenwoordiger, minister Openbare Werken in de regering Nothomb (1841-1845)

en minister Buitenlandse Zaken in de regeringen S. van de Weyer (1845-1846) en de Theux-Malou (1846-1847) en gouverneur van de provincie Luxemburg. Hij was de broeder van de kardinaal Victor Dechamps (geboren Melle 6.12.1810).

26 juli : De bisschop heeft de nieuwe kerk van het weeshuis Maaltebrugge gewijd. Dit jongensweeshuis door graaf de Hemptinne gesticht,

telt 250 leerlingen en wordt bestuurd door de Broeders der Goede Werken.

Op 25 en 26 juli werd een groot zangfestival gehouden in het Casino. Koning Leopold II woonde het festival bij. De cantate Artevelde van Gevaert en de cantate De Schelde, tekst van E. Hiel en muziek van P. Benoit werden uitgevoerd.

6 augustus : Te Gent overleed bouwmeester Louis Minard. (biografie : zie G.T. jaargang 1979 blz. 243) In het Citadelpark is een Louis Minarddreef.

12 augustus : De werken aan de nieuwe kerk van St.-Jozef gaan goed vooruit. Men mag zeggen, dat over vijf jaar de uitgestrekte meersgrond tussen het Rabot, de Kerkstraat naar Wondelgem en het Verbindingskanaal in een schone wijk zal herschapen zijn. Bij K.B. van 18 april 1875 was de gift van de gebroeders de Hemptinne aan de kerkfabriek van Sint-Jozef van een stuk grond voor het bouwen van een nieuwe kerk goedgekeurd. Het plan van de kerk werd getekend door architect Van Assche : de kerk is in ogivale stijl en heeft een lengte van 62 meter en een breedte van 31 meter; ze biedt plaats aan 2 400 personen.

22 augustus : Een kleine optocht van de Internationale ongeveer 200 man sterk, trekt door de stad. In het Fondsenblad van 25.8 lezen we : "Zondag 22 augustus zijn 200 apostelen der Internationale in stoet voorgegaan door twee rode lappen waarboven Phrygische mutsen staken, door verscheidene straten getrokken. Nabij het stadhuis brulden zij de Marseillaise en ze vergaderden daarna in een herberg op de Hoogpoort". Paul De Witte vertelt ons in zijn boek "De Geschiedenis van Vooruit" iets over deze optocht. (blz. 61-62)

1 september : Te Gent overlijdt Napoleon Destanberg (zie G.T. jaargang 1973 blz. 25).

9 september : Een brand vernielde een huisje achter De Vier Winden, buiten de Heuvelpoort. Het huisje was vervaardigd met oude planken, vermolmd hout en pannelatten en bestreken met wat mortel. Het was bewoond door een fabrieksarbeider met vrouw en acht kinderen.

27 september : Oswald de Kerchove wordt verkozen tot voorzitter van de Melomanen ter vervanging van de overleden J. Motte.

4 oktober : Het toneeljaar wordt geopend met het stuk "Willem van Dampierre" door H. Van Peene.

6 oktober : Beeldhouwer Karel De Kezel werkt aan het beeld Neptunus dat de ingang van de Vismarkt zal versieren. Terwijl werkt beeldhouwer B. Wante aan een bas-reliëf voor de ingang van het nieuw kerkhof.

15 oktober : We lezen in Le Bien Public, dat in een toespraak tot Belgische bedevaarders de paus "a fait ressortir le caractère profondément déplorable de la législation matrimoniale, qui prévaut en divers pays et notamment en Belgique. Il a exité les catholiques à unir leurs efforts pour obtenir la réforme de cette législation dans le sens de la libre administration du sacrement de mariage". Volgens Le Bien Public zou het voor België een eer zijn indien de artikels in strijd met het kerkelijk recht uit de wet zouden kunnen verwijderd worden. Maar, bemerkt terecht Le Bien Public op, in ons land stelt dit een ernstig probleem, gezien de grondwet zou moeten gewijzigd worden. En, vervolgt Le Bien Public, "on est naturellement amené à examiner si une révision du pacte fondamental ne pourrait pas entraîner au point de vue des intérêts catholiques, des périls infiniment plus graves que le mal auquel il s'agirait de remédier". Art. 16 van de Grondwet bepaalt immers : "Het burgerlijk huwelijk moet het kerkelijk huwelijk voorafgaan, uitgezonderd de uitzonderingen te bepalen door de wet". Le Bien Public komt tot het besluit : "Rien n'empêche nos législateurs dans la limite de leurs attributions constitutionnelles de lever une prohibition et des pénalités qui atteignent aujourd'hui l'exercice du devoir sacerdotal".

Op 18 oktober vervolgt Le Bien Public : "Le mariage civil est en effet une institution anti-catholique dans toute la force du terme, puisqu'il consacre légalement une usurpation de l'état sur le domaine de l'Eglise. Notre devoir commun est donc de travailler à détruire cette antinomie de la loi divine qui est parfait et immuable et de la loi civile qui est imparfaite et variable. Il ne peut exister de doutes que sur les moyens d'arriver à cette fin d'ailleurs si désirable".

Waarom nu deze artikels in Le Bien Public. Op 21 oktober zenden graaf J. de Hemptinne, Grégoire Bolle, baron Kervyn de Volkaersbeke, dokter Van Doren, dokter Van Steenkiste, graaf Paul de Hemptinne en Victor Mousty een petitie aan de koning, waarin gevraagd wordt, dat de koning zijn gezag zou aanwenden "à réaliser dans la législation relative au mariage la réforme que le Souverain pontife a indiquée lors de son allocution du 3 octobre aux pèlerins belges".

Op 23 oktober publiceert Le Bien Public een brief van J. de Hemptinne in verband met het verschenen artikel, "qui m'a vivement attristé. Je dois vous prier de me considérer désormais comme complètement étranger à l'oeuvre du Bien Public". Deze krant moet natuurlijk antwoorden : onze natuurlijke leiders zijn onze bisschoppen. "Nous avons humblement déféré notre article du 15 octobre sur le mariage civil à l'examen de S. G. l'Evêque de Gand, juge légitime de la foi.

Cette examen nous a été favorable”.

Op 5 november publiceert Le Bien Public de brief van de Hemptinne en zijn medewerkers aan de Koning, brief overgenomen uit La Croix, waarna een bespreking volgt. Op doctrinair vlak is geen discussie mogelijk. “Tous professent en effet que le mariage civil ne constitue pas entre chrétiens un mariage véritable et que la vie conjugale, inaugurée sous ces seuls auspices n’est qu’un honteux et coupable concubinage”. Wel is er volgens Le Bien Public verschil van mening in verband met de keuze van de middelen om de herziening van de wetgeving te bekomen. De opstellers van de petitie zijn van oordeel, dat de herziening van de grondwet onmiddellijk moet geschieden. Le Bien Public bemerkt vooraf, dat de Koning geen grondwettelijk initiatief kan nemen. Na de te volgen weg aangetoond te hebben – verklaring van parlement betreffende de te herziene artikels, ontbinding parlement, goedkeuring nieuwe tekst met 2/3 meerderheid – is Le Bien Public van oordeel, dat een 2/3 meerderheid niet haalbaar is en bemerkt nog “une campagne qui ne nous rapportera aucun avantage appréciable et qui nous promet en revanche des périls certains et peut-être des défaites irréparables”. Onze krant eindigt met de vraag : “Les pétitionnaires s’abritent sous l’autorité du Souverain-Pontifs; ils obéissent à un ordre; ils exécutent une consigne. En sont-ils bien sûrs ? Oseraient-ils dire que Pie IX dans l’état actuel des partis en Belgique a voulu pousser les catholiques belges à une campagne révisionniste ?” Volgens Le Bien Public is het antwoord op deze vragen negatief. (1)

24 oktober : Te Terdonk wordt de brug over het kanaal van Terneuzen rechtover het station van Kluisen ingehuldigd.

26 oktober : Voor de gemeenteraadsverkiezingen werden twee lijsten voorgesteld : een lijst van de liberale associatie en een lijst van de progressisten. Van de vijftien gemeenteraadsleden, wie het mandaat eindigde einde december 1875 werden elf opnieuw voorgesteld; Julius Vuylsteke en Jozef Vandenberghe verlaten de politiek en Voituren en Vanderheyden worden voorgesteld door de progressisten. Op de liberale lijst staan vier nieuwe kandidaten : De Vigne Jules, Callier, Prayon-De Pauw en Dumoulin. Op de progressistenlijst stonden dertien kandidaten van de liberale lijst plus Voituren en Vanderheyden, die voorgesteld werden in de plaats van Dumoulin en Prayon-De Pauw. Uit de samenstelling van de progressistenlijst blijkt, dat de progressisten geen kandidaten vinden om aan de kiesstrijd deel te nemen. De uitslag luidde :

Liberale lijst : werden herkozen : Burggraeve A. 2520 st., Colson Henri

2514 st., De Bast Cam. 2520 st., Groverman O. 2515 st., Hulin J. 2515 st., Pickaert Ch. 2527 st., Vandenberghe A. 2512 st., Vandermeersch E. 2514 st., Van Heuverswyn F. 2505 st., Vermandel L. 2502 st., Lebègue Ch. 2509 st.
 nieuw gekozenen : Callier Albert 2514 st., De Vigne Jules 2527 st., Dumoulin N. 2075 st., Prayon-De Pauw 2052 st.
 Voor de progressisten behaalden Voituron 668 st. en Vanderheyden G. 610 st.

1 november : Te Gent overleed Pieter De Baets, katholiek volksvertegenwoordiger. Pieter de Baets werd geboren te Gent op 22 februari 1825. Hij studeerde aan het St.-Barbaracollege en behaalde het diploma van doctor in de rechten aan de universiteit te Gent. Hij was gemeenteraadslid (1855-1857) en werd enkele malen verkozen tot volksvertegenwoordiger. Hij behoorde tot de stichters van het Willemsfonds en publiceerde in de Almanak van het Willemsfonds van 1856 het verhaal "In een dysselcheese". Toen het Willemsfonds een liberale strekking vertoonde, gaf hij zijn ontslag. P. De Baets werkte ook mede aan de Beurzencourant met zijn Brieven uit Brussel en zijn feuilleton "Binst de vacantie". P. De Baets stichtte met Heremans het tijdschrift Het Leesmuseum (1856-1859), was lid van het Vlaamsch Verbond en van het Davidsfonds. Op de begrafenis werden aan het sterfhuys in de Nederscheldestraat een rede uitgesproken door de volksvertegenwoordigers Kervyn de Volkaersbeke en Drubbel. Op het kerkhof te Sleidinge sprak de jonge Alfons Siffer in naam van het Davidsfonds en advocaat Obrie in naam van de Vlaamsche Conferentie van de Balie. (zie Fondsenblad van 2 en 5 november 1875)

24 november : Er is een verkiezing voor de vrijgekomen zetel in de Kamer van Volksvertegenwoordigers door het afsterven van P. De Baets. De kandidaten zijn : Ch. de Kerchove voor de liberalen en Storme-Brasseur voor de katholieken. Ch. de Kerchove werd verkozen met 3484 stemmen tegen Storme-Brasseur met 3300 stemmen. De verdeling van de behaalde stemmen toont duidelijk de politieke tegenstelling aan tussen de stad Gent en het platteland.

	Ch. de Kerchove	Storme-Brasseur	Totaal
Gent	2 748 stemmen (64 %)	1 531 stemmen (36 %)	4 279
Platteland	736 stemmen (29,4%)	1 769 stemmen (70,6%)	2 505
Totaal	3 484 stemmen (51,3%)	3 300 stemmen (48,6%)	6 784

Een vergelijking met de verkiezingen van vorig jaar geeft het volgende beeld :

	1874	1875
Liberalen : Gent	60,5 %	64,0 %
Platteland	29,0 %	29,4 %
Totaal	48,6 %	51,3 %
Katholieken : Gent	39,4 %	36,0 %
Platteland	71,0 %	70,6 %
Totaal	51,3 %	48,6 %

Er is dus een verplaatsing van 2,7 % van de stemmen of ongeveer 190 stemmen; deze verschuiving had voornamelijk te Gent plaats.

Alhoewel er maar een kamerzetel in betwisting was, toch was de kiesstrijd zeer heftig. De liberale associatie hield een vergadering op 15 november. Na een inleidend woord van Metdepenningen sprak d'Elhoungne de vergadering toe : "A Gand est échue la noble tâche de donner le signal de la délivrance". De liberalen deden een gelukkige keuze met het voordragen van de kandidatuur van Ch. de Kerchove, die thans reeds zeventien jaar burgemeester was. De katholieken hadden het moeilijk een passende tegenkandidaat te vinden en stelden eindelijk de weinig bekende figuur van Storme-Brasseur, een nijveraar, voor. Volgens de katholieken gaat het er om de economische belangen van de stad Gent te verdedigen. d'Elhoungne is het niet eens met deze stelling : "Comment, la lutte ne serait pas politique ? La question ne serait pas de savoir si le clergé continuera à dominer le pays ?" We herkennen hier de stem van La Flandre Libérale. Op 23 november verscheen "un dernier appel". "L'échec des catholiques à Gand serait le signal de la chute du ministère Malou. Au scrutin donc et que chacun fasse son devoir !" Tijdens de kiesstrijd verschenen een drietal in het Nederlands opgestelde liberale kiesbladen (zie E. Voordeckers blz. 585).

Het Fondsblad zal de rede van d'Elhoungne beantwoorden : "Wat is het liberaal programma ? 't Is de vlag van Marnix, kerkdief en landverrader, 't is de vlag van uw broeders en vrienden uit de loge, het canaille van de Parijsche communards". In het manifest van de Bewarende Grondwettelijke Associatie wordt Storme-Brasseur als volgt voorgesteld : "overtuigd katholiek zal de heer Storme in de Kamer de verdediger zijn onzer godsdienstige vrijheden; hij zal daar krachtadig die onheilvolle politiek bestrijden, welke in plaats van goede betrekkingen tusschen Kerk en Staat te handhaven, worstelingen verwekt". Het Fondsblad stelt zijn grieven tegen de administratie van burgemeester de Kerchove op een rijtje :

't Lijstje van den oppermigeonneur

't Lijstje van den oppergazpot

- 't Lijstje van den graaf van Buizegem
- 't Lijstje van Sire van Prospottenhove
- 't Lijstje van den Begijnen-verjager
- 't Lijstje van den ondergang der stad
- 't Lijstje van den tweeden Sinksendag
- 't Lijstje van den boerenhater
- 't Lijstje van het gouden kalf
- 't Lijstje van den winkelsluis
- 't Lijstje van Le Flamand est mort et enterré.

De uitslag van de verkiezing was natuurlijk al vroeg gekend. De sympathisanten van de liberale partij stroomden samen op de Kouter, waarna men in stoet optrok naar de woning van Ch. de Kerchove in de Burgstraat. In de Concorde werd feest gevierd : waren er aanwezig : Pècher, ondervoorzitter Liberale associatie Antwerpen, J. De Geyter, voorzitter Vlaamsch Liberale Associatie Antwerpen, naast een aantal Gentse politieke figuren. Metdepenningen verklaarde : “La lutte n’était pas entre M. de Kerchove et M. Storme; elle était entre deux principes”.

Op zondag 28 november werd te Gent een grote liberale manifestatie gehouden, waaraan delegaties van liberale associaties van tientallen steden deel namen. Van elk station vertrok een optocht naar het Casino, waar een feestzitting werd gehouden. Volgens Pècher betekende de uitslag van de verkiezing “l’arrêt de mort du ministère Malou.” Oud minister Bara en Van Humbeek, voorzitter liberale associatie Brussel woonden de feestvergadering bij.

Le Bien Public schrijft, dat het lied “Van ’t ongedierte der Papen” het zegelied geworden is van de Gentse liberalen. Volgens Le Bien Public wordt de tekst in al de huizen verspreid “destinées à animer la manifestation de demain”. Bedoeld wordt Het Geuzenlied, tekst van J. De Geyter en muziek van Alex. Fernau.

In zijn werk “De Kiezingen te Gent sedert 1830” vertelt D. Destanberg (geboren 1861) nog het volgende :

“Om 12 1/2 uur kwamen 50 gendarmen te paard rond het stadhuis post vatten; terzelfdertijd daagden de groene jagers der burgerwacht op; de gendarmen boden de wapens; het volk riep : “Leve de garde civique !”

De Botermarkt werd door de gewapende macht ingenomen; de groote benedenzaal, waar het hoofdbureel zetelde, was proppensvol; het koninklijk Conservatorium, in 1875 in het gebouw nu voor den dienst en den ingang van de bureelen van de burgerlijken stand gebruikt, was vol gendarmen te voet.

De gedeeltelijke uitslagen werden per rijtuig aangebracht, en weldra meldde een hevig rumoer in de groote vestibule dat de uitslag der kiezing bepaald gekend was.

Een roepende, zingende massa, stormde de trappen af; het klok overal: Ho ! Ho ! Ho ! en Storm is naar den Oost !

Wij hên hem zien vertrekken

In een blekken doos.”

2 december : Aan de internationale tentoonstelling te Santiago in Chili namen 155 Belgen deel, waarbij een aantal Gentenaars, waaronder Prosper Van den Kerchove (stoommachines), L. Van Houtte (planten), Verschaefelt (planten), L. Thienpondt (lijnwaad), G. Fiévé (cement, vloerstenen), De Boubers (landbouwmachines), De Lorge (Parijse punten), Botelberge (Melle, overzees blauw), Lummerzheim (gelijmd karton).

5 december : La Flandre Libérale schrijft : “On ne peut contester le désir qui anime presque tous les membres de notre parti de voir la paix et l’union se faire entre l’association libérale et le cercle progressiste. Nous fondant sur ce désir nous avons demandé qu’on rétablisse l’unité du parti libéral à Gand et que les progressistes rentrent à l’association libérale où leur place est marquée parmi les plus ardents adversaires du cléricalisme”. Maar de wens van onze krant wordt slecht onthaald door de Journal de Gand en door Le Libéral progressiste.

Op wereldvlak moeten we de geboorte vermelden van Karl Jung, de Zwitserse psychiater, van Albert Schweitzer, die de Nobelprijs voor de vrede bekwam in 1953 en van de componist Ravel. De Deense schrijver Hans Christiaan Andersen overleed. Te Parijs werd de opera van Bizet “Carmen” voor de eerste maal opgevoerd, voorstelling, die koel werd ontvangen. Bizet overleed vier maand later en wel op 3 juni 1875. Te Birmingham werd de eerste zesdagenwedstrijd ingericht.

M. STEELS

(1) Zie ook A. Simon : Réunions des Evêques de Belgique 1868-1883, blz. 43.

NAPOLEON DESTANBERG

Gestorven in den gouden tijd.
Wen hoppebellen bloeien,
Zal hier, waar gij begraven zijt
't Vergeet-mij-nietje groeien.

Gestorven in de volle kracht
Der rijpe mannenjaren;
Een rijken oogst hebt gij gebracht
Dien zullen wij bewaren.

Uw lieken klinkt voor 't kinderhert
Vol zoete en warme wenken,
Dies zal het kind in vreugde en smert
Vol liefde u steeds gedenken.

Uw lieken klinkt voor 't Vaderland
Vol licht en levensblijheid,
Daardoor hebt ge in 't gemoed geplant
De schoone bloem der vrijheid.

Uw lieken klinkt voor 't Vlaamsche volk,
Het eert het vrij geweten;
Dies zal uit dank, o, waarheidstolk,
Ons volk u nooit vergeten.

Uw lieken klinkt voor ons, voor ons,
Den zang van Artevelde !
Het dondert tegen franskiljons,
't Roept ons voor 't recht te velde.

Gij looft de deugd, gij looft het werk,
De waarheid boven allen;
Gij maakt de zielen blij en sterk,
U minnen dies wi allen !

De worm verknaagt de schoonste bloem,
Ach, krassen er ook raven...
Zij kunnen toch den reinen roem
Eens dichters niet begraven.

September 1875

E. HIEL

133

DE BENAUWENDE WERELDREIS VAN EEN SCHUCHTERE GENTENAAR

We kunnen niet aan de weet komen wanneer het Bisdom van Gent een begin gemaakt heeft met het aan de man brengen van zijn liturgische kalender (met die man bedoel ik natuurlijk de aan het gezag van de Bisschop onderworpen priesters.)

Officieel heetten die merkwaardige jaarboekjes *directoriums*, in het Frans *directoires*. In het dagelijks gebruik sprak men bij voorkeur van *cartabels* of *cartabellen* (met de klemtoon op bel). Men neemt aan dat die woorden van Italiaanse komaf zijn. Op zeker ogenblik werd de naam cartabel verbasterd tot koortabel. Zelfs brengt M.V.N. in een van zijn Taaltuintjes (1708 van 26-1-1967 in De Gentenaar) de naam in verband met *Kattebelletje*, waarmee bedoeld wordt “een klein haastig neergekrabbeld niet vormelijk briefje; een vodje om op te schrijven” (Van Dale 1976). Het ligt er vingerdik op dat dit enigszins verdacht belletje minder dan iets te maken heeft met het per definitie dooernstig directorium. Voor het eerst wordt van een Directorium gewag gemaakt in een in 1716 in de Gazette van Gent geplaatste waarschuwing uitgaande van pater Lucas Hoydonck, met name de auteur van het boekje in kwestie. Lucht gevend aan zijn verontwaardiging herinnert hij de geestelijken van het diocees eraan dat het getiteld *Directorium ad recitandas Horas canonicas pro anno 1714 concinnavit P. Lucas Hoydonck* als authentiek, dus als enig goed instrument dient beschouwd te worden. Tevens wijst hij erop dat het boekje gedrukt werd door Aug. Graet en dat hij, Hoydonck, voortaan elk de drukkerij verlatend exemplaar met zijn handtekening zal voorzien, dit om zijn werk te onderscheiden van de *vele namaaksels* die in omloop zijn. (F. vander Haeghen, *Bibl. gantoise*, III, p. 113)

P. Hoydonck schijnt nog een hele tijd doorgedaan te zijn met het verzorgen van zijn Directorium, want nog in 1724 komen er jaargangen van het boekje van de pers (*Bibl. gant.*, III, p. 154).

Het ware totaal verkeerd uit deze informatie af te leiden dat die nochtans in groten getale gedrukte werkjes zo maar overal te pronk liggen (van een zekere jaargang drukte P. de Goesin omtrent het jaar 1770 maar liefst 1200 exemplaren!). Neen, in werkelijkheid zijn slechts heel weinig van die kalenders tot ons gekomen.

Van die oudste directoriums – bedoeld wordt diegene verschenen in de loop van de eerste helft der 18de eeuw – zijn er nauwelijks enkele bewaard gebleven : o.a. in de bibliotheek van het Seminarie. Op de planken van de Universiteitsbibliotheek hebben weliswaar meerdere exemplaren een veilige plaats gevonden, doch het oudste dagtekent

DIRECTORIUM^s

Ad recitandas Horas Canonicas,
MISSASQUE CELEBRANDAS

Juxta Normam Breviarii, & Missalis Romani
Pro anno Domini primo post Intercalarem
M. DCC. XXI.

Concinnatum per P. LUCAM HOYDONCK August. Gandens.

✠. Signum festi Mobilis, & fixi primo
loco in Martyrol. annuntiandi.

V. D. in contextu signant ea die dici Vesp. Def. O. D.
Offic. Def. P. G. Psal. Grad. P. P. L. poenit. cum Litiis.

*Pfalle nomini Dei, ut fixum sit apud Deum nomen tuum.
Psallere autem Deo, quid est Frazres? Psalterium Organi
genus est. Chordas habet. Opus nostrum Psalterium est: qui-
cumque operatur opera bona, psallis Deo, quicumque ore con-
fiteur, cantat Deo. Canta ore, Psalle operibus. S. August.
Enarratione in Psal. 91.*

IN SPIRITU FERVENTI SACRIFICETUR DOMINO.

G A N D A V I
Typis AUGUSTINI GRAET, ad signum Angeli:
Cum Privilegio Sacrae Majestatis Imperialis & Regiae.

Afb. 1.

Titelbladzijde van de Cantabelle. P. Lucas Hoydonck samensteller van het boekje was niet aan zijn proefstuk, aangezien hij reeds in 1716 dergelijk werkje opstelde. Bemerkt het drukkersmerk van Aug. Graet wonende In den Engel. Verkeerdelijk geeft het chronogram 1722 weer in plaats van 1721.

pas van 1788 : "Directorium ad legendas horas canonicas missasque celebrandas ad usum cleri dioecesis Gandavensis pro anno 1788". Gedrukt door P. de Goesin et filii. Dan volgt een bijna ononderbroken rij kalenders tot 1887. Op te merken valt dat men wel eens naast Latijnse ook Nederlandse uitgaven verzorgde zoals B. Poelman zulks klaarspeelde in het begin van de 19de eeuw : "Choortabelle om behoorlyk de hh Missen & vespers te zingen en de autaeren te versieren. Naer het Roomsche Kerkgebruik van het Bisdom Gent" (Bibl. gant. VI, p. 228).

De opeenvolgende drukkers van die directoriums zorgden ervoor dat deze werkjes doorspekt werden met blaadjes wit papier. Op deze blaadjes mocht geredelijk verwacht worden dat ijverige priestershanden er heel wat de eredienst betreffende, uiteraard in het Latijn neergepende, aantekeningen zouden in noteren. Dikwijls werden diezelfde blaadjes door dezelfde ijverige handen gebruikt om er heel wat meer wereldse zaken aan toe te vertrouwen. Ik denk aan gedane bestellingen, verrichte uitgaven en gemaakte ontvangsten.

Het is dan ook dank zij de in zo'n directorium aangebrachte uiterst persoonlijke annotaties dat "*De benauwende Wereldreis van een schuchtere Gentenaar*" kon geschreven worden.

De kalender in kwestie dagtekent van 1721. Hij is dus aanzienlijk ouder dan de enkele in de Bibliographie gantoise opgesomde en de talrijke in de Universiteitsbibliotheek bewaarde exemplaren.

Hij werd gedrukt door Augustin Graet, een van de zoons van Maximilien (Graet) van wiens pers het eerste nummer van de eerste Gentse krant kwam, de "*Ghendtsche Post Tydinghen*". Hij meet 16 cm x 10 cm en heeft een bladspiegel van 14 cm x 8 cm. Hij telt 88 ongepagineerde, zo bedrukte als blanco bladzijden. Augustin Ignace Graet wonende "In den Enghel" aan de "Breydelsteghe" oefende het drukkersvak slechts zeer kortstondig uit, nl. van 1713 tot 1722. Hij schijnt dus heel die tijd directoriums gedrukt te hebben.

Wat nu die blanco blaadjes betreft die *wereldreiziger Anonymus* gedurende meer dan een jaar bezigde om er zijn ontboezemingen op neer te schrijven, daarover kan ik het pas hebben nadat ik, van de os op de ezel springend, een beeld opgehangen heb van de plaats waarop en de tijd waarin *Anonymus' benauwend avontuur* te situeren is. Mag ik dit hoofdstuk besluiten met de aanmerking dat documentjes als dat waarover we het hebben, nergens zo maar voor het grijpen liggen ? En mag die omstandigheid geen reden of aansporing zijn om er een extra babbelte aan te spenderen ?

Gans de 2de helft van de 18de eeuw, vermeerderd met zowel ervoor als erachter vele jaren tellende verlengstukken, betekende voor de Zui-

delijke Nederlanden alias *Katholieke Nederlanden*, ook wel “*De Tien Provinciën*” of “*Belgica Regia*” genoemd, een van de donkerste, ellendigste passages uit hun geschiedenis. Op alles en nog wat had die “Ongeglukseeuw” haar niets anders dan onheil uitbeeldende stempel gedrukt.

De Noordelijke Nederlanden, bij voorkeur Verenigde Provinciën betiteld, hadden ons een brede strook gronds ontstolen met o.a. 's Hertogenbosch, Bergen-op-Zoom, Breda, Maastricht, enz. Frankrijk was met een nog wijdsere wingewest op de haal gegaan, met Atrecht, Rijsel, Do-waai, Kamerijk, Sint-Omaars, Valenciën, Avesnes, enz. enz. En niet te vergeten een van de twee Noordzeehavens die we rijk waren : Duinkerken.

Het spreekt vanzelf dat de handel, de nijverheid en de landbouw er om het slechtst aan toe waren. Vooral de handel aangezien de Hollanders de Schelde gesloten hielden, wat uiteraard de totale ruïne van de haven van Antwerpen voor gevolg had.

Weliswaar was tijdens het bestuur van de laatste Spaanse gouverneur Maximiliaan Emmanuel van Beieren (1692-1711) een schuchtere poging ondernomen om het zo erg gehavend handelsverkeer uit de slop te halen, maar de “Compagnie Royale des Pays-Bas, négociant aux places et lieux des Indes Orientales et de Guinée”, die hij op 7 juni 1698 in het leven had geroepen zou helaas een schone droom blijken te zijn en geenszins een uitvarende vloot. Daarvoor zorgde metterdaad Hollands “Indische Compagnie”, die, geen enkele concurrentie duldend, door interventie van het Spaanse Hof Maximiliaans initiatief schipbreuk deed lijden.

Toen door het Vredesverdrag van 1713 (bevestigd en aangevuld door dat van 1715) de Zuidelijke Nederlanden, niet zonder het slaken van een zucht van verlichting, het mochten beleven dat het Spaanse voogdij-schap de plaats te ruimen had voor een waarachtig keizerlijk Schutspatroon, meende de door gouverneur Maximiliaan Emmanuel destijds zo zeer teleurgestelde handelswereld *dat het gebeurd was*.

Antwerpse, Brugse, Oostendse, en in de eerste plaats *Gentse* zakenlui (noem ze gerust kapitalisten) namen maar liefst de stier bij de horens en rustten met de (eerder stilzwijgende) toestemming van de keizer (Karel VI) en de gevolmachtigde minister (markies van Prié), doch zonder hun daadwerkelijke steun, schepen uit en stuurden die gezwind naar de hoger genoemde “places et lieux libres...”. Het spreekt vanzelf dat al die schepen een en dezelfde thuishaven hadden : Oostende.

Het eerste in 1714 door de Oostendse koopman Thomas Ray bevracht schip dat men ter ere van de keizer “Charles VI” gedoopt had, geraakte er niet toe zich van de kade los te maken. Het volgende jaar had de-

1. Or. de B. 3. Eccl. vel pro Papa. V. à Cap.
 de seq. com. prac.
 Fer. 4. Rog. & Vigil. Ascens. Venant. Mari. R U
 semid. fuit 18. L. N. de communi plurim. Marc.
 Eras. debitor famus. 9. L. de Vigil. & com. in L.
 4. 1. & M. 3. Or. de Rog. ac in fine Evang.
 Vigil. in Eccl. Colleg. cant. 3. d. de festo post 3. sine
 com. de Vigil. post 6. de Rog. ad Process. post 9. in his
 2. & 3. Or. ut post Oct. Pasch. & in fine singularum
 Evang. in Princip. V. de seq. sine com.
 Fer. 1. Ascens. Dom. dupl. 1. cl. A
 Fer. 6. de Oct. semid. 2. & 3. Or. in M. ut post A
 Oct. Pasch. etiam tras.
 Sab. de Oct. semid. 4. V. à Cap. de Dom. com. A
 Oct. & s. Urbani Pape Mart.
 Dom. Inf. Oct. Ascens. de ca semid. 9. L. de A
 s. Urbano, com. ejus (post Oct.) in L. 4. & M.
 V. de seq. com. Dom. & Oct. ac s. Elemb. P. M.
 Fer. 2. Philip. Neri Conf. dupl. 9. L. de s. A
 Elemb. & com. (post Oct.) in L. & M. que est
 prop. in V. com. Oct. & s. Joan. P. Mart.
 Novil. 26. hora 1. pomerid. 18. minut.
 Fer. 3. de Oct. semid. 9. L. ex 2. de S. Joan. com. A
 ejus (post Oct.) in L. & M. 3. Or. Conced. Ruston
 Fer. 4. de Oct. semid. 1. & 3. Or. in M. ut post A
 Oct. Pasche. 4. V. ritu dupl. ut prid. fest.
 Fer. 5. Oct. Ascens. dupl. maj. 4. in V. com. A
 seq. & s. Felicis Pape Mart. Quator temp. dach.
 Fer. 6. Ferdinandi Conf. dupl. 9. L. de s. Felice, A
 & com. fer. ant. & Or. ex Dom. prac. y Dom.
 in Celo, & s. Felicis in L. & M. in qua omitt.
 Cred. & Comm. in. dr tamen prefat. de Ascens.
 in V. com. fer. ant. hoc locutus. y. Dom. in Celo,
 & s. Petronille Virg. Quator temp. dach.
 Sab. Vigil. Pent. Off. horar. de Dom. prac. AUR
 except. prop. com. s. Petronille in L. non in M.
 que est prop. cum unica Or. 4. V. de seq. ad ce-
 nam in merid. benedict. menia: Spiritus Dom.

#1721 de Cabo B. Esperance.
 Nota dat wij tussen 25 en 29 May in onse thuy
 Reijse ghelukelyk naer een acht daaghigh gedynt
 swaer tempeest syn ghepasseert. on sijn haest
 wy den hofck om waer in 5770ck syn ghe vallen
 in de Zuyd Ooste passado. Laus Deo
 Nota dat pater de Meyer Capelaen van het schip
 prince de la laing tot oostende kort voor ons
 over reek naer Oostindien wy seyde dat sijn had.
 40. 1. 1. per maent gahse boven syne kleedern.
 sijn waer on. ad. on. waer.
 op 26 mey 1721 naer middagh ten twee uren syn
 wij van oostende in zee ghehoogen, on tallen 3. on 4
 uren op de Re gecomen, en alrege verbleven tot don
 sander dachs smorgens te 4 uren, anker ghelicht.
 Procedamus in pace, in nomine
 christi. Amen.
 Donderdagh ofte heden vruende 28 May 1721.
 is het een jaer dat wy syn vertrokken wt de hede
 van Oostende, en syn nu op onse thuyse Reyse de
 porten en ghepasseert de Cabo B. Esperance
 onse ontreng 30 grad van de lime Zuyd Dreeck
 Laus Deo.

Afb. 2.

Een bladzijde van de cartabelle, behelzende de laatste 10 dagen (21-22) van de maand mei 1721. Een paar nuttige verklaringen betreffende de kalender :

- 1) Rechts van de kantlijn : Dom(inus) = zondag; Sab(bat) = zaterdag; Fer(iae) = weekse feestdagen.
- 2) Links van de kantlijn : de volgorde van de 10 dagen, aangeduid door de letters a tot g en van a tot d. Het is steeds het gebruik geweest aan de eerste letter van het jaar de letter a te geven. De reeksen a-g werden ononderbroken tot de laatste dag van het jaar voortgezet. De letter die op de eerste zondag van jan. valt krijgt de naam van zondag. In 1721 was dat de letter E. In 1981 is D de zondagletter, want de zondag is de 4de dag van het jaar. De door de aalmoezenier aangebrachte aantekeningen doelen op de kalender van 1722 : Fer 4 wordt dus Fer 5. Van groot belang zijn de "nota's" die op het ingelast blad geschreven werden. Dank zij een van die nota's vernemen we iets over de financiële kant van een gelijkwaardige onderneming. De aalmoezenier tekent aan : "kapelaan de Meyer van het schip Prince de Lalaing dat kort voor ons vertrek naar Oost-Indië vertrok zegde mij dat zijn maandelijks loon 6 ponden bedroeg, ongerekend zijn klederen, zijn ondergoed en zijn verzorging, voeding en verpleging."

zelfde Ray meer geluk want op 8 april (1715) verliet zijn "Saint-Mathieu" de Noordzeehaven om koers te zetten naar Soerate (zie kaartje). Daar verbleef het schip van 25 okt. 1715 tot 18 febr. 1716. Pas op 30 aug. van hetzelfde jaar kon te Oostende voet aan wal gezet worden. Van dat moment af werd het ene schip na het andere zeevaardig gemaakt, wat bijlange nog niet zeggen wil dat ze alle het anker zouden lichten en het ruime sop kiezen. Daarvoor waren de tijden nog veel te onzeker. Hoe dan ook zullen we ons alleen met die schepen bezig houden waarvan de reders Gentenaars waren en die de thuishaven verlieten vóór de oprichting van de "*Compagnie impériale et royale des Indes établie dans les Pays-Bas autrichiens*" (20 juli 1723), door elk een beter bekend als "Compagnie d'Ostende" of "Oostendsche Compagnie".

Meer kans dan de Oostendenaar Ray hadden de Gentenaars Charles en Jacques Maelcamp die hun eigen Compagnie opgericht hadden : de Maelcamp-Compagnie. Wie die Maelcamps (1) waren ? Uit Spanje herkomstige zakenlieden : *Charles-Antoine* (° ? 23 nov. 1677; † Gent 23 maart 1764) die zijn dochter Isabelle-Catherine-Rose uitgehuwelijkt had aan Antoine-Joseph E. Rodriguez d'Evora y Vega, markgraaf van Rode, een aanzienlijk Spaanse edelman. Charles' jongere broeder, Jacques-Fortunat, heer van Tomme en ter Haeghen (° ? 25 okt. 1683-† Gent 24 febr. 1741), zal nog meer van zich doen spreken. De rol die hij namelijk in de zeevaartgeschiedenis van ons land speelde kan bezwaarlijk gering genoemd worden. Inderdaad, als er op 27 mei 1719 te Wenen zal overgegaan worden tot de stichting van de "Kaiserlich privilegierte Compagnie" (niet te verwarren met de op 20 juli 1723 opgerichte *Compagnie d'Ostende* waarvan Jacques-Fortunat een van de voornaamste aandeelhouders was. Stippen we daarbij aan dat hij de enige Gentse aandeelhouder was van de "Compagnie van Gotenburg". Op 21 aug. 1714, korte tijd na de afreis van Thomas Ray, zouden de Maelcamps het fregat "Charles" naar China "en andere ontdekte landen". De kapitein was Joseph van Gheselle uit Assenede.

Het volgende jaar, 1715, waren het twee schepen die ze naar Bengalen en de kusten van Malabar (zie kaartje) zonden. Een van beide schepen verdween met nam en muis in de golven van de Oceaan.

Dat ze niet alleen dynamische maar tevens gewikte luidjes waren blijkt overduidelijk uit wat ze naderhand verrichtten.

In juli 1717 bevrachtten ze de "Prins Eugène", bestemming Malabar. Kapitein was de reeds vernoemde Joseph van Gheselle. Het schip voerde zijn thuishaven in op 29 juli 1718. Zonder onderweg een enkele opvarende verloren te hebben, wat een ongewone gebeurtenis mocht genoemd worden.

Op 20 febr. 1719 stuurden de Maelcamps een andere "Prins Eugène" naar de kusten van Mozambique en van Malabar. Op een bepaald ogenblik gelukte de bemanning erin een door zeerovers geqaapt Engels schip te ontzetten. Om zo te zeggen gelijktijdig zonden de gebroeders "La Concorde" naar dezelfde oorden. Vertrek 29 mei 1719. Terugkomst 28 april 1721.

Met als vennoot *Jean-Baptiste Soenens* reedden de Maelcamps eveneens de "Saint-François-Xavier" uit (einde 1719 tot juni 1721) en een paar maanden daarop (23 febr. 1720) de "Ville d'Ostende". Het was op zijn thuisreis dat het schip op 21 april 1721 door vrijbuiters overmeesterd werd. Daadwerkelijk bijgestaan door een bende Portugezen slaagde de bemanning er uiteindelijk in het schip te herwinnen. Helaas voor een korte duur want de zo hulpvaardige Portugezen maakten zich op hun beurt van de "Ville" meester, voerden die naar Goa (Portugees gebied) waar schip en lading verkocht werden. Inderdaad behoorde het kapen van handelsschepen tot de dagelijkse maritieme "bezigheden" in die tijd : de "Marquis de Prié" o.a. werd in de loop van een half jaar maar liefst tweemaal geqaapt, de eerste keer op 11 okt. 1718 door de Hollanders en een tweede keer in april 1719. De "Marquis de Campo" onderging hetzelfde lot, maar ditkeer door Engelse interventie op 13 nov. 1719. Wat de "Flandria" betreft, werd die reeds bij het verlaten van Oostende (9 juni 1720) door de Amsterdamse Admiraliteit zonder blikken of blozen feestelijk ingepalmd. (*Ik haal al die gebeurtenissen aan alleen om dik te onderstrepen aan welke vreselijke gevaren de schepen en dezer bemanning voortdurend blootstonden*).

Ofwel op zijn eentje ofwel in samenwerking met de Antwerpenaar Arnold De Pret rustte Soenens nog twee schepen uit : de "Charles VI" en de "Impératrice Elisabeth" (8 jan. 1723 tot ? en 22 nov. 1722 tot wanneer het op 29 mei 1724 door Algerijnse rovers geqaapt werd). Doch laat ons liever tot de Maelcamps terugkeren. Jacques en Co (waaronder *Paul De Kimpe* en *Jacques De Pret*) ontfermden zich over de "Saint-Joseph" en de "Marquis de Prié", beide van 1721 tot 1723. Zonder de Co namen de gebroeders ook de "Impératrice" (niet te verwarren met de "Impératrice Elisabeth") voor hun rekening. Bestemming Mokka (23 nov. 1722 tot ?).

Last but not least dienen we onze schijnwerpers te richten op de "SINT-PIETER" die ook al weer door *Jacques Maelcamp en Co* gereed werd, doch hierover straks meer.

*
* *

op primo Julij 1722 is het $\frac{1}{2}$ dat wij van Calecut
 ons vertrokken: soo dat wij van Calecut tot de
 Linie hebben betrect $\frac{1}{2}$ etc.

op 2. Julij 1722 in festo s. off. V. Visitatione,
 voor middaach ontrent $\frac{1}{2}$ 12 uren hebben wij door
 23 uren het ghepaleert de Linie equinoctiaal
 van den 7. naar den 8. Laus Deo, broder eerly
 Happeringhe. de doersnidinghe is gheveert op 375
 grad: en 12. minuten.

op 3. Julij 1722. Anker loeten vallen. Voor 6.
 sagte en van daer vertrokken op 6. d'kto.

- 30 f Fer. 2. com. S. Pauli dupl. in L. & M. com. R. ¹³
 S. Petri & Oct. S. Joann. de qua V. à Cap. ut prid.
 fest. com. S. S. Apost. ant. Petrus Apost.
- JULIUS habet dies XXXI.
- 1 g Fer. 3. Oct. S. Joann. dupl. com. Apost. in L. A. ^{fer. 4}
 S. M. V. de seq. com. præc. & Oct. Apost.
 ac S. S. Processi &c. Mart. Mechl. Rumoldi Mart. P.
 dupl. 1. cl.
- 2 a Fer. 4. Visitat. S. M. V. dupl. maj. 9. L. de S. S. A. ^{fer. 5}
 Mart. com. eor. (post Oct. Apost.) in L. & M.
 in V. com. Ap. tant. in Diaes. Mechl. extra Territ.
 in V. com. S. Rumoldi Mart. P. & Oct. Apost. si-
 militur in Diaes. Gand.
- Prima quæd. 2. hora 4. pomerid. 26. min.
- 3 b Fer. 5. de Oct. Apost. semid. in hor. omnia de R. ^{fer. 6}
 coi prat. Lect. ant. cum 7. ad bened. & mag. ac
 Or. M. ut pön. inf. Oct. In Diaes. Mechl. Rumol. Mart.
 Pont. dupl. L. 1. N. de Script. occ. car. de coi 1.
 loco. com. Oct. ubiq. In Diaes. Gand. juxta ult.
 ordinata Rumoldi semid. omnia ut sup. sed in M. 3.
 Or. Conced. V. à Cap. de Oct. com. præc.
- 4 c Fer. 6. de Oct. semid. omnia ut heri, etiam cras. R. ^{abb.}
 5 d Sab. de Oct. semid. V. ritu dupl. ut in 1. V. de R. ^{Dom.}
 communi Apost. præc. 7. ant. ad mag. & Or. ^{6. post}
 com. Dom. ant. Montes Gelboe.
- 6 E Dom. 5. post Pent. Oct. Apost. dupl. 1. de hom. R. ^{ter. 2}
 Dom. & com. in L. & M. in fine Ev. Dom. in
 V. com. Dom. V. D. In Diaes. Antwerp. Brug.
 Sylvad. Iprensi in V. com. Dom. & seq.
- 7 f Fer. 2. de ca. O. D. M. general. de Def. 7. V. N. ^{fer. 3}
 V. de seq. in Diaes. Antv. Brug. &c. Rumoldi Mart.
 P. semid. omnia ut 3. hujus. sed in M. 2. Or. A
 cunct. 3. ad lib. V. à Cap. de seq. com. præc.
- 8 g Fer. 3. Elisabeth Reg. Portug. Vid. semid. off. A. ^{fer. 4}
 totum prop. in M. 2. Or. A cunct. 3. ad lib. in
 Diaes. Antv. Brug. &c. V. D. in Belgio ab universo
 Clero Seculari. V. de seq. com. præc.
- 9 a Fer. 4. de ca. M. Dom. præc. 2. Or. A cunct. 3. ^{fer. 5}

Afb. 3.

Een andere bladzijde van de cartabelle, behelzende de laatste dag van juni en de 9 eerste dagen van juli 1721. Bemerkt op de witte bladz. enkele aantekeningen betreffende enkele voorvallen geschied zowel in '21 als in '22. Tevens dat de aalmoezenier naliet vóór de kantlijn de kalender aan te vullen. Vrijwel op iedere bladz. van de cartabelle komen uitroepen voor — hier een “Laus Deo (God zij geprezen) omdat de manoeuvres goed verlopen zijn — die rechtstreeks uit 's schrijvers hart ontspringen.

Van enkele vóór 20 juli 1723 uitgevoerde reizen zijn de scheepsjournalen bewaard gebleven. Warempel uiterst interessante documenten die van A tot Z boeien als waren ze authentieke Gustave Aimardse of Thomas Mayne Reidse avonturenromans.

Het Algemeen Rijksarchief te Brussel bezit er een zestal van. Slechts één kwam terecht in de Gentse Universiteitsbibliotheek (Res. 929). Ik bedoel het journal van de reis naar Oost-Indië die door de “SINT-PIETER” van 28 mei 1721 tot 12 september 1722 ondernomen werd.

De “Rolle der Equipage van het Schip gheenaemt de St Pieter Capt Johannes Franciscus Janssens destineert op Oost Indien vertrokken van Ostende 28 mey 1721” waarmee het journaal zijn verhaal begint, vertelt ons dat de bemanning van het schip uit 66 koppen bestond waaronder een kapitein, een luitenant-kapitein, een aalmoezenier, een “doctor herbarius”, ambachtslieden, 2 trompetters en een “timpalist”. Verder een constabel en een “constabels maet”, 23 matrozen en 5 “jonghens”. Daarenboven bood de Sint-Pieter gastvrijheid van 4 kooplieden (de kapitein was er een van) : de Italiaan Michel Morini en de Gentenaars L. Fr. Peterbroeck en Pieter Stevens. Ook aan 4 passagiers : de R. P. Gratianus Discaltiatius uit Leuven met Bombay als bestemming; de R. P. Stephanus Discaltiatius uit Italië en Joannes van Berghen uit Amsterdam die naar Calicoet reisden. Ten slotte advokaat J. B. de Febure uit Gent wiens reisdoel Soerate was. Zoals de meeste fregatten mat de Sint-Pieter 350 ton. De bewapening bestond uit 24 kanonnen. (Andere gelijkaardige schepen telden er tot 40.)

*
* * *

Met voorbedachten rade verzwegen we bij het opsommen van de namen van de bemanningsleden die van de aalmoezenier. En dit om meer dan één reden. Primo omdat we zo bitter weinig weten betreffende zijn persoon en zijn handel en wandel (hij overleed einde 1755, begin 1756 in zijn woning gelegen aan de Houtbriel. Zijn testament werd vierkant betwist door de zoëven genoemde Jean Baptiste De Febure die niemand anders was dan zijn charmante broeder. Dat is dan ook de enige informatie die we konden achterhalen.) Secundo omdat hij, de aalmoezenier, pastoor *Michael De Febure*, de auteur is van het scheepsjournaal in kwestie. Tercio omdat hij het was die – extra anoniem ditkeer – het directorium waarover ik het reeds had, met een keur van prima persoonlijke annotities rijkelijk voorzien heeft. Hoe hij, meer tegen wil en dank dan uit eigen beweging, verzeild geraakte in een aangelegenheid die waarlijk het avontuur van zijn leven werd, kan bezwaarlijk anders gebeurd zijn dan op de wijze hierna beschreven.

Wat er zijn broeder ertoe genoopt heeft een reis naar Soerate te ondernemen, is ons niet bekend. Wie evenwel zeer goed op de hoogte van die geplande reis was, was een van zijn collega's, sieur Pattyn (2) : *de of een van de juridische adviseurs* van Jacques Maelcamp. Het was namelijk deze laatste die voor hem een plaats op de St.-Pieter reserveerde. Die, hoopte men, in de loop van de maand mei (1721) zou

kunnen uitvaren.

Maelcamp moet geweten hebben dat Jean-Baptiste een broeder had die priester was. Hij stelde zich voor dat die de gepaste man was om als aalmoezenier het schip te vergezellen. Vergeten we niet dat het aanwerven van geestelijken voor de heren reders een allerbelangrijkste historie was die niet steeds van een leien dakje liep. Inderdaad zonder een aalmoezenier aan boord moest een schip er niet aan denken de kaaimuren van de haven te verlaten. Namelijk wegens het scheepsvolk dat de volstreckte zekerheid wilde hebben bij het eventueel doodgaan door een priester bijgestaan te zullen worden. En vooraleer de laatste duik in de oneindige zee te moeten nemen op een keurige en voortreffelijke lijkmis getrakteerd te zullen worden.

Sommige kloosterlingen van sommige orden stonden weliswaar gereed om die zo noodzakelijke als delicate karwei op te knappen, maar omdat het een publiek geheim was (althans in de rederswereld) dat de heren paters niet zelden meer wereldse manieren tentoonspreidden dan de seculiere geestelijken, gaven de bevrachters — en met hen de kapiteins — er de voorkeur aan parochiepastoors de boot op te loodsen.

Kortom, *Michael De Febure* werd in contact gebracht met Jacques Maelcamp. Wanneer dat precies gebeurde, weten we niet. Alleszins vóór 20 januari, want op die datum noteert hij :

“... ende de volgenden dagh ter mael-tyt gheweest, als wanneer den handel (= handeling) van den sùper chargo Van Hauten raekende myne Oostiensche voyagie is voorghevallen.”

Met “super chargo” — naar het Franse “subrécargue” — bedoelde men een agent die aan boord, gedurende heel de reis, de belangen van de reder te behartigen had. Overdreven reislustig schijnt onze Van Haute niet geweest te zijn want hij gaf er feestelijk de voorkeur aan braafjes aan wal te blijven.

Michael laat geen gras over zijn voyagie — ik bedoel de voorbereidingen ervan — groeien, want de donderdag volgend op zijn mael-tyt tijgt hij zeewaarts, heel waarschijnlijk met de bargie :

“op 23 januarie naer brùgghe, op 24 naer oostende, tot oostende verbleven den 25.26.27.28.29. en op 29 ditto van oostende naer brùgghe ende op 30 ditto naer ghendt.”

De kennismaking met Maelcamp heeft op de brave (lees naieve) zieleherder een onvergetelijke, overweldigende indruk gemaakt. Luister : “ ’t Is gheweest op 2 Februari 1721 dat D’Hr Malcamp (naer dat ick uit synen brief, die hy van den sùper chargo Van Hauten van het schip Flandria ditto datto had ontfanghen, welcken hy my oock alsdan te lesen gaf, vernaem den bedrighelycken Handel, jae, zegghe valschen

Handel) my van selfs, sonder dat ick dachte voorder op dusdaenighe voyagie te specûleren, presenteerde de preferentie ter exclûsieve van eenen anderen, die hy alf en alf gheresolveert was te neemen, op een aenstaende te vertrecken schip, te weten St pieter, in cas ick den last van capelaen oft pastor van ditto schip wilde aenveiriden, het welcke hy seyde met meerder respect te sullen wesen; oock daerby voegende, met meerder profyt, volgens myne daer over ghehaudene nototie schiftelyck (sic), als oock volgens ick aen sekeren persoon, die noch in leven is, ten selven tyde hebbe vertelt. Ditto Heer Malcamp, als hy my ditto preferentie presenteerde, seyde dat hy strackx aen den anderen persoon ditto fûntie, kan het ghebeûren, saude opsegghen, ende dat ick naer 3 a 4 daeghen by hem om bescheet sau willen commen". Zoals uit 's mans niet al te glasheldere kroniek blijkt, werd hem niet weinig zeem aan de baard gestreken. Van de ene kant werd de pechvogel "Flandria" – dezelfde die op 9 juni 1720 door de Amsterdamse Admiraliteit in beslag genomen werd, en zoals we verder zullen zien later nogmaals hetzelfde avontuur zal beleven – en zijn bevrachter nog geen klein beetje belasterd. Van de andere kant mocht de aalmoezener in spe vernemen dat hij meer dan die andere op "respect", lees prestige, zal mogen rekenen. Bovendien zal zijn portemonnaie er wel bij varen aangezien hij het scheepsdagboek of dagregister (schriftelijke notitie) zal mogen bijhouden. Onze Michael voelde al die rooskleurige vooruitzichten met het uur verbleken... tot ze uiteindelijk ontaardden in angstwekkende visioenen. Wat zou hij er niet voor over gehad hebben dat zoveel belovend baantje feestelijk kwijt te geraken ! Hopende dat dit werkelijk zal gebeuren laat hij de overeengekomen bedenktijd van 4 dagen glorierijk verstreken. Gebaart van "krommen haas" et wacht zich te laten zien. Helaas ! slechts bekwam het hem : "Ick wachtende van by D'Hr Malcamp te gaen, ende op 9 Februarie ditto passerende langhs de poele stond D'Hr Malcamp in de zalette (salon) van den Hr Ad^t pattyen, den welcken de venster open doende winckte my en self open doende de deure, seyde, wel Heer ghy syt gheen man van uw word, ick had Ul (ulieden) versocht van binnen 3 a 4 daeghen op bescheet te komen ende het is nu wel 7 a 8 daeghen, syt ghe gheen man van uw word ? ...

Wie die advocaat Pattyn was zijn we reeds te weet gekomen. Iemand die alleen met voorname welgestelde lui – wat de Maelcamps beslist waren – wenste om te gaan. Iemand die al de anderen "niet zag staan". Iemand waarmee men liever voor het meest at dan voor het meest wedde. Doch laat ons liever gaan afluisteren wat Michael en zijn ontevreden gesprekspartner nog te vertellen hadden.

"Michael : jae (ik ben geen man van mijn word)

Malcamp : ik hebbe den anderen het opghezyt, soo dat ghy dan zyt mynen verbonden man, op conditie van stantvastigh te blyven want anders sauden het my grooten intrest (= verlies) causeren.

Michael : ick ben niet van de onghestadighe oft word-etende personen.”

“Waerop wy malkanderen de hand gaeven. Ende syn soo van malkanderen ghescheyden. Dit syn alle de versoeken ofte sollicitatien die ick oyt aen ditto Hr Malcamp hebbe ghedaen om ditto voyagie te becomeen. Wat aengaet den Handel van den sùper chargo Van Haute moet hier niet ghehandelt worden als niet dienende tot ons debat, en voorders maer saùde dienen tot disrepùtatie van ditto sùper chargo, maer Heer vergheeft het aen dûsdaenighe jonckheyt, want sy en weten noch niet wat sy doen.”

‘Alea jacta est’ zal meneer pastoor gezegd hebben, om daarna ijverig voort te gaan met het voorbereiden van zijn voyagie. Hoe dan ook ging hij zich extra voor de zeevaart interesseren, met name het zeekiezen van de te Oostende geregistreerde schepen.

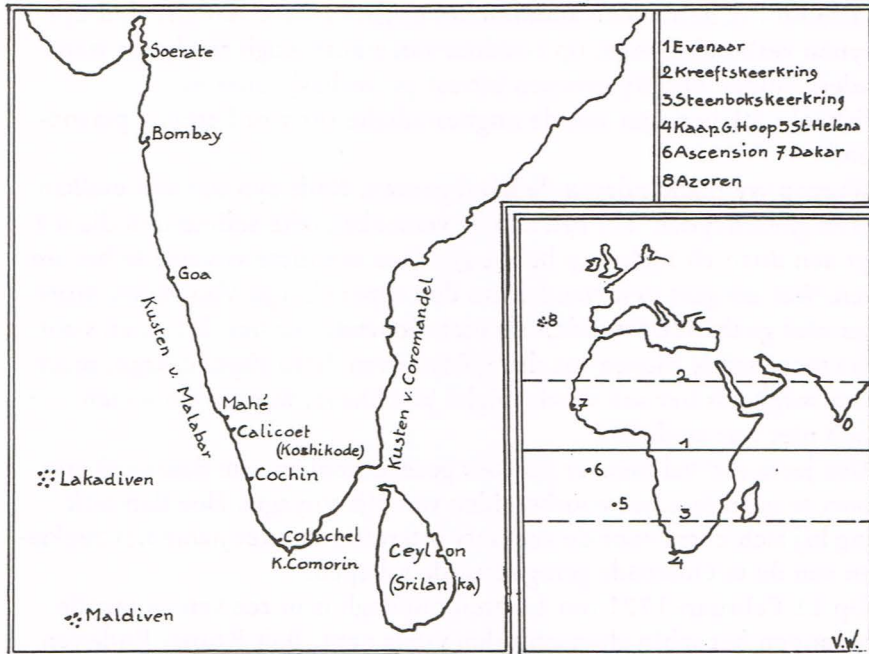
“Op 11 Februari 1721 om 11 ùren middagh is in zee van Oostende ghelooopen het schip gheuaemt den vrede capt. Balt Roose. Ende ten twelf ùren snaghs op 13 ditto de schepen Flandria, St Joseph en het huys van Oosten Rijk naer de Oostindien segge naer china ofte Cantons.”

Nog geen week nadat de man de zoëven wel zeer interessante gebeurtenissen geboekstaaft heeft, is hij voor de zoveelste keer ten huize van zijn rijke en machtige opdrachtgever.

“Op 17 Februarie gheweest ten huise van D. Hr. Malcamp ende als daer de confirmatie van het voorgaende op 9. deser met toeseegginghe dat hy aen my 10 a 12 daeghen voor het vertrecken saude kennisse geven, ende dat ick alles tot ditto vertrek ofte reyse saude veirdigh maeken.”

Gewetensvol en punctueel volvoerde de brave pastoor wat meneer Jacques hem bevolen had. Met zijn eigen penningen betaalde hij de voor de bedienaar des outaars onmisbare benodigdheden, erop rekenend dat die uitgave nog vóór het vertrek van de Sint-Pieter door de heer Maelcamp zou verzilverd worden. Helaas, slecht bekwam het hem, want ziet hij zich verplicht te noteren :

“Van het gonne ick hebbe uytgegeven volgens versoeck van myn Hr Malcamp in de maent Mey 1721 t’ synen huise synde van te besorghen dat noodigh was tot myn functie soo van de H. Olien, doostiens (=hostiën) tot de celebratie ende dat voor 3 priesters, alles dat tot den Autaer noodigh was, ofte manqueerde; ick te samen hebbe uytgegeven in wisselgelt 1 pond : 16 schll. : 9 d.”

Afb. 5.
Kaartjes met de voornaamste in de tekst genoemde benamingen.

De heer Maelcamp scheen erg doof te zijn aan die kant. Het kostte hem dan ook geen moeite zijn bezoeker met een kluitje in het riet te sturen. Wat stond er Michael anders te doen dan zijn kans te wagen bij de heer Janssens, zijn andere baas.

“Dat ick ditto somme in de uytrejse hebbe ghevraeght van den Capt Janssens die my deselve wijgerde segghende dat hy daertoe niet was gheobligeert ende dat ditto somme betaelende het hem schadelijck saude wesen want hy met dat gelt goet (= koopwaar) coopende, thuijs comende dobbel winste saude vinden.”

Arme aalmoezenier die nog 17 maanden geduld zal moeten oefenen eer hij aan zijn centjes zal geraken !

“Dit bovengenoemde is my vooldaen door Monsr. Cottom binnen Oostende in ons Retour 1722.”

Wie die Cottom was, weten we niet. Wellicht een van de venooten van de heer Maelcamp. Wat er ook van zij, het kan niet anders of de priester moet nog vóór het schip de verre reis aanvaardde, zijn enthousiasme, zijn elan, en waarom niet zijn vertrouwen in de ondernemers en hun onderneming als sneeuw voor de zon zien wegsmelten hebben. Wat kan hij overigens beter doen dan een paar financiële aangelegenheden te regelen ? Met schulden beladen wenst hij waarachtig niet de

wal met de zee te ruilen.

“Op 18 Meert 1721 betaelt de Wed. van Mr Hendrick van haeke het jaer scheirens verschenen alf Maert ditto.

Op 20 Meert aen Marie tanghe betaelt van haere hûere verschenen 2 jaeren 16 à 17 Meert 1721. 10 ponden.

Op 2 april betaelt den waeker tot primo april 1721.

Op 9 Mey 1721 hebbe ick aen d'hûysvr. van Sr Van Damme betaelt de 14 steen vlas (1 steen = ± 3 kg; men sprak van een steen of schaal aardappelen) met het ekelen en alle onkosten saemen 4 ponden 1 schelling 6 deniers.”

Vraag mij niet wat hij met dat gehekeld vlas uit te staan had. Ik kan het onmogelijk zeggen. Wie weet had zijn meid Marie dat niet nodig om er garen van te spinnen.

Op 19 mei – eindelijk – verliet hij zijn woning om zich naar Oostende te begeven. Aangezien er nog geen kwestie was zee te kiezen, bleef er Michael niets anders over dan de haven en de er gemeerde vaartuigen te gaan verkennen. Zijn belangstelling was natuurlijk in de aller-eerste plaats gericht op zijn confraters die hij vanzelfsprekend uitvroeg. “Nota dat pater de Meyer capelaen van het schip prince de la Laing tot Oostende korst voor ons vertreck naer d'Oostinien my seyde dat hy hadde 6 ponden per maent gagie boven zyne cleederen, lynwaet en alle onderhaut.”

Een paar dagen daarna is het – nogmaals eindelijk – zijn beurt om weg te zeilen.

“Op 28 mey 1721 naer middagh ten twee uren zyn wij van Oostende in zee ghelopen ende tussen 3 en 4 uren op de Ré gecommen ende aldaer verbleven, tot dan sanderdaghs smorgens te 4 uren, en dan Anker ghelicht. PROCEDAMUS IN PACE IN NOMINE CHRISTI AMEN.”
Wat kon de goede man beter doen dan zichzelf in vrede en in naam van Christus een voorspoedige tocht te wensen.

Die tocht schijnt inderdaad heel voorspoedig verlopen te zijn want een volle maand verstrijkt vooraleer we enig nieuws uit des aalmoezeniers hoek vernemen.

“Op 3 Julij 1721 Anker laeten vallen voor St Jago ende van daer vertroken op 6. ditto.”

Met St Jago wordt Dakar bedoeld, Senegals hoofdstad en grootste haven. Het feit dat het schip 25 dagen nodig had om de Evenaar te bereiken wettigt het vermoeden dat het met geen al te best weder af te rekenen had gehad.

“Op 31 Julij 1721 ontrent den morgen-stont syn wy de linie gepasseert oft doorsneden van den N. naer het Z. synde 14 a 15 graden van St Jago, van waer wy syn vertroken op 6. ditto.”

Het Zuidelijk Halfrond schijnt de Sint-Pieter nog minder gastvrijheid te willen bieden.

“Op 2 Augusti 1721 voor middagh ten 1/2 thien was in ons schip eene groote onsteltenisse ter oorsaeke van eene groote bevinghe die door heel het schip was, al oft het selve over een clippe oft steenrotse ofte drooghte wirt ghesleept, sommighe zijden (= zegden) het eene Aertbevinghe te wesen, die oock op het water dirghelyke beweginghe veroorsaekt. *Laus Deo !* het is wel afgheloopen, ditto daeverighe dūerde ontrent eenen alven miserere (welk is de duur daarvan ?), het lieper al om hooghe op het alfdack.”

Op 13 september omzeilde men de Kaap de Goede Hoop. Bijna twee maanden later

“op 2. November 1721 wesende sondagh, hebben wy de linie doorsneden van Z. naer den N. naer ten 4 uren, doen wy besigh waeren met het officie defunctorum (= dodenmis) te singhen.”

Op zaterdag 15 nov. bereikte men eindelijk het Aziatisch vasteland. Vóór “Colletien” (= Colachel) werd het anker uitgeworpen. Michael rept er met geen woord over, maar ongetwijfeld zette men op deze plaats voet aan wal om de zieke Gentse koopman (3) Pieter Stevens te kunnen hospitaliseren. Geen medische hulp mocht echter baten want op 23 van dezelfde maand was het amen en uit met de man.

Onze aalmoezenier noteert het voorval – voor de gelegenheid – in het Latijn : de overledene was geboortig van Meulestede, was 34 of 35 jaar oud, vrijgezel. Hij werd nog de avond van het overlijden begraven in de kerk van R. P. Jezuïeten. R.I.P. AMEN’

Dat matrozen e.d. een reis niet overleefden behoorde tot de gebeurtenissen die ongemerkt voorbijgingen. Dat een koopman hetzelfde lot beschoren werd, was integendeel iets dat wèl aandacht verdiende. Tot ’s mans zieleheil zou dan ook menige dodenmis gelezen worden.

“Van eenighe missen die ick hebbe gedaen volgens order van Hr Capt Janssens en bij kennisse van Sr Michel Morini, (zoals u weet een andere koopman) gegeven op 28 November 1721 pro anima (voor de ziel van) petri stevens, versoeckend dat ick daer (dat ?) saude doen tot het 1/3 van het overghebleven van syne meubelen welcke importeerden ontrent 30 ponden, *Salvo Justo !*, volgens de venditie alhier ghehouden, het ghetal der missen voor hem ghelesen drucken uyt de naervolgende schreeftiens.”

Volgen dan 12 rijtjes van 10 loodrechte streepjes, (“meetjes” zouden wij zeggen. De man schijnt van geen “kooldragerkens” gehouden te hebben), de rijtjes van elkaar gescheiden door een kruisje.

Dat zowel de kapitein als de zakenman ook in dit geval liever geen bo-ter bij de vis deden maar hun schellingen prompt in kisten thee, balen

Ontfaen van de Jacobus Maelcamp door handen van P. Ledro Cardon
 de Somme van vyfduysent gulden Naems Wyffelijck ouer en voor zolke
 Want inoelijde Capitaal onder Actie mij Competerende gabel thinduyfent
 guldens v. Wyffelijck op het schip ende ladinghe genaemt de S. Peter Capiteyn
 Joann Jan. Janssens onder zussidit van de ouers, die byt' sijnen van
 De sijnens mij sal Competeren proacco van t' gemelde Inoelijck Capitaal
 Actum den 17^{en} Julij 1723. *Stephanus Maelcampo*

Somme 5000 v. Wyffelijck

Afb. 6.

STEPHANUS MAELCAMPO (een volle neef van de gebroeders) erkent van Jacobus de som van 5000 gulden ontvangen te hebben, bedrag dat hij belegd had “op het schip ende laedinghe genaemt de Ste Pieters Capiteyn Joannes Franciscus Janssens.”

Het ontvangstbewijs is gedateerd 17 Juli 1723, dus ruim een jaar na de terugkomst van de expeditie. Document mij bereidwillig ter beschikking gesteld door Baron Guy Maelcampo d'Opstaele.

specerijen en pakken tekstielproducten “staken” zal voor De Febure een zoveelste ontzuenderende ervaring betekend hebben. Hoe dan ook heeft hij pas een week NA de aankomst te Oostende, nl. op 23 september 1722 het geluk smaken voor zijn veelvuldig mislezen de rechtmatige vrucht te mogen plukken. Zoals dat hoorde uit de handen van Sr Michiel Morini. Pieter Stevens was de enige niet voor wie Michael – van het begin tot het einde van de reis – zielemissen op te dragen had. Hij had er reeds te Gent een bepaald aantal gecelebreerd vóór dat vertrek,

“Dat ick voor myn vertrek naer Oostindien hem voldaan van de wekelijke missen pro anima D. Aegit Francisci van Coppenolle verscheenen initio (= begin) May 1721.”

en zal zolang de reis duurde, en ook nog daarna, met de celebratie doorgaan.

“Ende de naervolgende schreeftiens syn het ghetal van de selve missen van het beginnende jaer initio May 1721.”

Volgen dan 10 rijen meetjes plus 1 rijtje van 4 meetjes, wat gelijk is aan 52 (aantal weken) keren 2 missen,

“synde 104 missen waer mede syn ghelesen de twee wekelyke missen voor... (onleesbaar) van het jaer verscheenen initio May 1722.”

Na deze datum zal, tussen water en wolken, op een “verse kirf” begonnen worden.

“De naervolgende schreeftiens syn op Reekeninghe van het Jaer begonst initio Mey 1722.”

Precies 37 weken lang – gedeeltelijk op zee en gedeeltelijk aan de wal – volgden de schreeftiens elkaar op. Als u het goed begrijpt tot nieuwjaar 1723. Dat op die schone dag nog geen einde aan het mislezen gebracht werd vertelt ons dit miniberichtje :

“Nota dat dese (74) missen) syn overghestelt op de cartabelle van het jaer 1723.”

*

* *

Het is zonneklaar dat we onze reisroute onderbraken om – al is het slechts terloops – kennis te maken met een gebruik welks bestaan we zelfs in de 18de eeuw niet zouden vermoeden.

Op 3 december wordt Kozhikode (voorheen Calicoet) bereikt.

“alwaer R. P. stephanus discals italus ons heeft verlaeten om naer Cochinchin van daer te gaen al waer syne residentie is oft daer ontrent.”

Te Calicoet neemt het oponthoud 14 dagen in beslag. Van een kortere duur is de tussenlanding in de toen reeds vermaarde Portugese kolonie Goa.

“Op 18 december 1721 Anker laeten vallen voor de riviere van GOA synde dese riviere lanck tussen een ende twee uren.”

Het volgend bericht, melding makend van het feit dat de 2de missionaris, met een Chinees als reisgenoot, van het gezelschap afscheid neemt, is van geen pittoresk kleurtje gespeend.

“Op 26 Xber 1721 vertrock met een Manchoeij van ons naer Bombay syne residentie R. P. gratianus discaltiatus lovaniensis (= uit Leuven). Maer qûamt ons korts daer naer besøeken tot zurata wesende synen langhen Baert afgerazeert, vermist sy die (baard) al daer niet en draeghen, dan ditto Biscop alleen, maer soo en is het te Cochinchin daer R. P. stephanus Italus (waarvan hoger sprake) resideert.”

In welke mate men tussen waterplas en hemelgewelf Kerstmis gevierd heeft verzwijgt het directorium in alle talen inclus in het Latijn.

Kwam er van een Nieuwjaarsviering iets in huis ? Waarschijnlijk wel want die kon ten minste gebeuren aan de wal.

“Heden ultimo Xbris 1721 tussen 3 ende 4 ûtûren naer middagh Anker Laeten vallen voor de Reê van Zûrata (= Soerate) voor den mont

van de Rivire die noch 6 a 7 uren vaerens is. Zûrata licht op 20 graden ende 55 minuten *Salvo Justo N. Breete.*”

Het verblijf te Soerate nam 6 weken in beslag omdat het schip daar het grootste gedeelte van zijn lading kreeg. Michael maakte van dat langdurend oponthoud niet alleen gebruik om een omstandige beschrijving van die havenstad te boek te stellen. Hij construeerde meteen met eigen middelen een cartabelle voor het jaar 1722, want uiteraard bezat hij niet over een gedrukt exemplaar, kon hij er trouwens niet over beschikken.

Hoe hij bij die constructie te werk ging ? Als priester was het voor hem een kinderspel de Paasdag van 1722 op te sporen : 5 april tegenover 13 april in het voorbije jaar.

Ofwel in de marge vooraan de vervallen kalenderbladen ofwel achteraan ervan noteerde hij de belangrijkste bestanddelen van de nieuwe almanak, en die waren talrijker dan men zou vermoeden. Op de tegenover liggende blaadjes papier verschenen dan de belevenissen die de man het meest getroffen hadden. Zodat de voorvallen uit 1721 en die uit 1722 zomaar, zonder erg, kriskras door elkaar geregistreerd werden.

De op die manier gefabriceerde cartabelle zal niet alleen gedurende het laatste deel van de reis gebruikt worden maar zal tot de laatste dag van het jaar dienst moeten doen.

De thuis reis begon inderdaad op 12 februari.

“Nota Dat wy op 12. Februarie 1722 ontrent den Avont Anker hebben ghelicht ende vertroken van de Reê voor Zurata.”

In het scheepsjournaal werd die uitzonderlijk belangrijke gebeurtenis nog ietwat preciezer verwoord. “Retour ofte t’huys-reijse van Surrata naer Europa oft vader-landt de welcke is begonst op 12 Febr. 1722 savons tussen 1/2 seven en seven uren.”

Te Mayé (nu Mahé) waar even verpoosd werd vernam men met gemengde gevoelens dat de Engelsen bij Bencoulla (op Sumatra, nu Bengkoelen) de ons goed bekende “Flandria” in beslag genomen hadden.

De volgende pleisterplaats was Calicoet. Michael moet maar weinig lust gehad hebben om die haven te leren kennen want

“Heden, 27 Februarie pernot (= Luitenant-Kapitein Philippe Perrenot) gegeven 6 1/2 Roepien (Indische muntstukken) om iet (maar wat ?) voor my te coopen op een by ons liggende frans schip.”

Na ook hier een en ander opgeslagen te hebben.

“Op primo meert snachs ontrent 10 uren onder zijl gegaan van Calcut.”

Twee volle weken varens waren nodig om aan de Evenaar te komen.

“Op 15 meert 1722 wesende alfasten hebben wy naer middagh de

linie doorsneden van N. naer Z.”

Weken en weken gaan nu voorbij zonder dat onze kroniekschrijver enig meldingswaardig nieuws meent te moeten boekstaven.

“Nota Dat wy tussen 23 en 24 Meij 1722 Cabo B. Esperance in onze thuis Reijse ghelûkelyck, naer een achtdaghigh gedûrig swaer tempeest, syn ghepasseert ende soo haest wy den hoeck om waeren, strackx syn ghevallen in de Zuyd Oost passado (zuidoostpassaat die zoals het woord het duidelijk zegt, naar de Evenaar toe waait). *Laus Deo.*”

We krijgen sterk de indruk dat 's mans angstgevoelens hoe langer hoe meer verdrongen worden door een nauwelijks te onderdrukken heimwee naar zijn zo ver gelegen geboorteland. Bij iedere gelegenheid telt hij de maanden OP die hem van het verlaten van die geboortegrond scheiden, en, ware het mogelijk, AF degene die in het verschiet nog te doormaken waren.

“Donderdag ofte heden wesende 28. Meij 1722 is het een Jaer dat wy syn vertroken uyt de haven van Oostende ende syn nu op onse thuis Reijse gevoordert ende ghepasseert de Caap B. Esperance, synde nu ontrent 30 graden van de linie Zuyd Breete. *Laus Deo.*”

Weer duurt het een maand eer er een strookje kust in de kijker verschijnt.

“Op 22 Jûnij Anker gheworpen voor het Eylant Ascension. Andermael voor het selve op 23 ditto omdat wy de rechte Baij niet hadden ghetreft.

Op 25 Jûnij 1722 van ditto Eylant vertroken tussen 10 en 11 uren voor middagh. *Salvo Justo.*”

Ik zegde het reeds, de aalmoezenier begint de voorbije zogoed als de komende maandjes ijverig op en af te tellen.

“Op primo Julij 1722 is het 4 maenden dat wy van Calecut syn vertroken. Soo dat wy van Calecut tot de Linie hebben bestee 4 maenden.

Op 2 Jûlij 1722 in feste s M V Visitatione voor middagh ontrent 1/2 12 ûren hebben wy doorsneden ofte ghepasseert de Linie van den Z. naer den N. *Laus Deo* sonder eenige Haperinghe.

Heden 19 Jûlij 1722 is het 14 maenden dat ick ben van myn huys vertroken naer oostinien. *Laus Deo.*”

Michael schijnt niet alleen een boontje te hebben voor de Linie, ook voor de andere parallelcirkels is zijn belangstelling uitgesproken.

“Op 25. Julij 1722 ontrent den middagh gheweest ontrent ofte ghepasseer den tropicus Cancri (Kreeftskeerkring) liggende 23 graden ende 32 minuten van de linie Breete Noort. Wy saegen desen morgen den tropicus voghel, die is synen stert maer 2 pluymen; dese voghele

vint men maer op desen tropicus; ende op den tropicus capricornus (Steenbokskeerkring) die oock licht 23 graden 32 minuten van de linie aequinoctiael. Sy hauden sigh op de naest liggende Eylanden. Als oock ontrent dien tyt waeren wy perpendiculariter onder de sonne." Een paar dagen daarop is het bekend liedje dat gezongen wordt. "Op 28 Julij is het 14 maenden dat wy syn van Oostende vertroken van de Rede voor Oostende."

Geen maand laat Michael voorbijgaan zonder — steeds op hetzelfde deuntje — aan de vertolking van zijn aldoor maar groter wordend heimwee lucht te geven.

"Op 19 Augusti 1722 is het 15 maenden dat ick van myn huys tot Gent ben vertroken tot de Indiaensche vojagie."

om een dag of drie daarop opnieuw zijn algehele belangstelling te wijden aan de vojagie.

"Op 22 Augusti 1722 Anker laeten vallen snaghs ontrent den 2 uren voor het Eylant Faijal (Fayal, een der talrijke eilanden van de Azoren-archipel)."

waarop het volgend bericht volgt :

"Op 25 Augusti 1722 naer middagh ontrent 5 uren van Faijal vertroken naer (= na) ontrent 4 daegen daer voor Anker hadden gheweest. *Procedamus in Pace*, zegghe Faijal ditto Eylant licht op 38 graden ende 11 minuten."

Nog een enkel heimwee-koeplet zal meneer pastoor neuriën alvorens voor goed het laatste hoofdstuk van des St. Pieters te langdurende en te gevaarlijke reis onder handen te nemen.

"Primo septembris is het 6 maenden dat wy syn vertroken van Callecout."

Tussen 8 en 7 7ber 1722 ghecome aen het canal.

Op 12 7ber 1722 savons ontrent 1 1/2 gecomen op de Rede van Oostende.

Op 13 7ber 1722 ten 3 uren naer middagh ghelûkelyk binne de Have van Oostende ghecome."

Met een zoveelste *Laus Deo* besluit Michael De Febure een vojagie, waarvan hij — misschien — aanvankelijk iets verwachtte maar die uiteindelijk niets anders opleverde dan een ononderbroken opeenstapeling van angstdromen, ontgoochelingen allerlei en miseries van alle aard. Vanaf 25 september voelt hij zich opnieuw een heel ander mens. De gebeurtenissen van alle dag — zowel die welke in zijn keuken als in zijn kerk plaats hebben — zullen voortaan weer het voorwerp van zijn belangstelling zijn. Eronder verstaan niet in het minst de meest terre-à-terre actualiteitjes, zoals het wegscheren van een wellicht 16 maenden oude baard.

“Op 25 September 1722 (als wanneer den voorgaenden avont van de Oostiensche voyagie binnen Gent in myn huys-hauden was de Retour) heeft den winkel-meester Johannes Monteyne van Joe de wed: Mr Hendrick van Haeken my beginnen te Barbiren.”

en laat Marie de waker een half jaar bewezen diensten verzilveren. Wat hem ertoe noopt een dertiendaagse omreis te ondernemen ? Hij rept er geen woord over. We kunnen het dus niet weten.

“Op 10 october 1722 naer St. Anne, den 11 naer Waesmûnster en St. Nicolaes, den 13 naer St. Anne, den 14 naer Dendermonde, den 15 naer affelgem (= Affligem), den 16 naer Dendermonde, den 17, den 18, den 19 naer Bastroo (= Baasrode) ende dendermonde, den 20 en 21 tot dendermonde en St. Anne, den 22. naer gent.”

“Op 24 octobris 1722 naer Eecloo, 28 naer caperyck en Eecloo. Ende den 29. ditto naer ghent, in het passant by D Hr Bûnst.”

Einde goed al goed. Ex-aalmoezenier Michael De Febure beëindigt zijn kroniek waarmee hij ze ingeluid heeft : met voor de keuken en de kandelaar voorbestemde dingen.

“Op 17 Xbris 1722 aen Sr Guillme D’hooghe op het slûyseken betaelt de 4. steen kersen (kaarsen) tot 21 1/2 stuyvers den steen.”

“Op 24 December 1722 heeft Marie myne Dienst meijt betaelt den backer tot het beginsel deser maent, als wanneer eenen nieuwen sack meel is begonst te backen.”

Besluit

Het document dat we uit het vergeetboek te voorschijn hebben gehaald verdiende uit meer dan een oogpunt in het vizier genomen te worden. Inderdaad, het is een unicum in zijn soort èn wat zijn ouderdom, èn wat de erin neergeschreven notities betreft.

Alhoewel de anoniem gebleven auteur, die we nochtans vermochten te vereenzelvigen dank zij het bewaard scheepsjournaal – in beide documenten, het directorium en het journaal, is dezelfde hand zeer goed herkenbaar – zich in een eerder onbeholpen, zelfs gebrekkig, taaltje uitdrukt zo op het gebied van de stijl als op dat van de spelling (oostienien, oostiensche, oostindien naast indiaensche; uren, ûren naast uren, enz.) blijven de dingen die hij aan het papier toevertrouwt ons boeien, en wat meer is, ze confronteren ons met de gebruiken, misbruiken en (bedenkelijke) zeden die in het zakenwereldje uit die lang vervlogen dagen in zwang waren. Hoe u het draait of keert, ook waarlijk interessante informaties waarmee de folklore ten zeerste gediend is.

Wat voor des priesters gemoedsgesteldheid en levensgeluk dat 16 maanden durend avontuur betekend heeft is slechts tussen de lijnen van zijn

proza te lezen en te meten aan het aantal geslaakte *Laus Deo, Salvo Justo en Procedamus*. En ontegensprekelijk aan het aldoor maar groter wordend verlangen naar zijn "huys hauden".

Het is vanzelfsprekend een te betreuren omstandigheid wat we niets positiefs over 's schrijvers persoon kunnen achterhalen hebben. Zelfs Z. E. Heer Frans Michem die beter dan wie ook volkomen thuis is in wat er binnen het Bisdom van Gent in de loop van de 18de eeuw qua priesterbenoemingen en -wijdingen voorgevallen is, is De Febure een volslagen onbekende. Is het nodig eraan te herinneren dat telkens geografische of astrologische gegevens verstrekt worden, die aan de aalmoezenier gedikteerd werden door het scheepsvolk. In nog een meerder mate gold deze manier van werken voor wat de redactie van het jornaal betrof.

M. VAN WESEMAEL

NOTEN

- (1) Alleszins één van de Maelcamps schijnt aan de Spaanse spelling van zijn familienaam de voorkeur gegeven te hebben. In het ontvangstbewijs waarop we zullen terugkomen noemt Stephanus — een neef van de gebroeders — zich Maelcampo.
Ik weet niet of een der Maelcamps zich ooit heeft laten portretteren. Wel werd op het einde van de 18de eeuw van de kleinzoon van Jacques Fortunat, Charles Boromé, een kinderportret gemaakt, waarschijnlijk door Anne-Marie van Reysschoot. Het wordt bewaard in het Kapelletje Schreiboorn. In Gent wonen geen Maelcamps meer, wel een paar in Brussel. Doch wat ons meer interesseert is dat die eraan houden te Gent begraven te worden. Inderdaad treft men op het Campo Santo te St.-Amandsberg twee familiegraven aan waarin sedert anderhalve eeuw Maelcamps en aanverwanten bijgezet werden. In het ene graf (Sectie B 108) liggen naast twee ongenoemden Etienne Edouard (1852); Marie Désiré (1856); Francisca Catharina Maronex (1857); Baron Etienne J. E. (1870). In het tweede graf (Sectie B 107) rusten Victor Maelcamp d'Opstael (1878; uit Luik); Gérard (1883; uit Luik); Etienne M. d'Obstael (1919); Maria Wells (947; uit Brussel); Messire M. d'Obstael (1979; uit Brussel). Deze informatie bezorgde mij de heer M. Buyle.
- (2) Burggraaf Charles-Philippe de Patin (Carolus Philippus Burg-graave van Pattyn, Heere van Langemark, Burg-coutre, etc.) werd te Ieper geboren op 19 april 1687; hij overleed te Gent op 17/18 juli 1773. Hij speelde niet alleen een belangrijke rol bij de oprichting van de *Compagnie d'Ostende*; hij publiceerde bovendien een merkwaardig boek "Mare liberum", Mechelen 1726, waarin hij zoals de titel het klaar en duidelijk laat verstaan, de vrijheid van de zeevaart verdedigt. Reeds het volgend jaar verscheen van de studie een Nederl. vertaling "Carel den VI voorspoedig regnerende... de Vrij zee bevaeringe uyt de wet der Natuur der volckeren en der borgers bevestigd, herstelt en herlevend." Nog in hetzelfde jaar 1727 liet de auteur een Franse vertaling van zijn werk verschijnen : "Le Commerce maritime fondé sur le droit de la Nature et des gens sur

l'Autorité des Lois..." In "ons" gedenkwaardig jaar 1721 werd hij tot Raedts-Heer van den Grooten Raed benoemd. In 1729 – even na de uitgave van zijn Frans boek – tot Lid van den Geheymen Raed. In 1733 tot Regent in den Oppersten Raed der Nederlanden (Wenen). Uiteindelijk volgde hij op 20 sept. 1741 Mijnheer Frederic Carolus Hubertus Varendonck "door opene brieven" op als *President van den Raed van Vlaenderen*. Zoals gezegd overleed hij in 1773, nauwelijks een jaar na de beëindiging van *hoog* ambt.

- (3) Behalve M. De Febure waren uit Gent afkomstig : de kooplieden L. Fr. Peterbroeck en Pieter Stevens; de 4de stuurman; de 2 trompetters en de "timpalist" (paukenslager); de kuiper-boetelier; de kuiper-boeteliërsmaat; de Kaafsmidsmaat; 2 matrozen en een van de 5 scheepsjongens.

BRONNEN EN LITERATUUR

- Directorium Ad recitandas Horas... M. DCC. XXI. Anoniem (Michael De Febure) U.B.G. R. 1849.
Journaal van de St. Pieter door Michael De Febure. U.B.G. Res. 299
H. Huisman, La Belgique commerciale sous l'Empereur Charles VI. La Compagnie d'Ostende, Bruxelles, 1902
N. Laude, La Compagnie d'Ostende et son activité commerciale en Bengale (1725-1730), Bruxelles, 1944
J. A. van Houtte, Economische en Sociale ontwikkeling van het Zuiden 1609-1748, in *Algemene Gesch. der Nederl.*, deel VII, Utrecht, 1954
G. L. Gertler, Grandeur et décadence de la Compagnie d'Ostende, in *Les Cahiers Léopoldiens*, 1962, Série II, n° 13
M. Daem, *Votiefschilderijen en Mirakelboek van Kappeltje Schreiboorn te Gent*, Gent, 1975
H. Coppejans-Desmedt, *Bijdrage tot de Studie van de gegoede burgers te Gent in de 18de eeuw*, Brussel, 1952
A. de Burbure, *L'armement gantois des Frères Moelcamp (sic) au XVIIIe siècle*, etc., in *La métropole*, 30-12-1959
Baron Guy Maelcamp d'Obstaele, informatie van genealogische aard, mij belangloos verstrekt
C. P. Patin, in *Biographie Nationale*, XVI, 690-694

BIOGRAFIE BIJ HET ARTIKEL "DE GENTSE POMPIERS REDDEN DE BELGISCHE ONAFHANKELIJKHEID"

- (A) Jozeph Jean Van Crombrughe, geboren op 23 sep 1770 te Gent. Na studies in de rechten te Leuven wordt hij lid van de Staten-Generaal onder Willem I. In 1825 liberaal burgemeester van Gent. Blijft tijdens en na de revolutie een trouwe aanhanger van Oranje. Op 4 februari afgezet wordt hij in 1840 terug herkozen als burgemeester in onze stad en blijft het tot zijn overlijden op 10 maart 1842.

- (B) Louis, Ignace Duvivier geboren op 13 maart 1777 te Bergen. Gaat als kadet bij het Franse leger op 15 september 1793. Op het einde van het "Empire" is hij baron en kolonel bevelhebber van het 2e Cuirassiers. De 13e december neemt hij dienst in het Hollandse leger en voerde als kolonel zijn Huzaren aan te Waterloo. Generaal-majoor op 24 november 1816. Bij de omwenteling kiest hij de Belgische zijde en wordt op 5 oktober 1830 benoemd tot divisiegeneraal. De 13e van de zelfde maand aangesteld als militair kommandant der beide Vlaanderen te Gent.
- Inspecteur-generaal van de cavalerie in 1832 gaat hij op 12 maart 1842 met pensioen. Hij overlijdt te Bergen op 5 maart 1853.
- Zijn loopbaan verloopt niet zonder kritiek, vooral niet voor de omwentelingsperiode. De generaal Capiaumont, gekend om zijn eerlijkheid, schrijft in zijn "Souvenirs", "Alexander Gendebien, mijn vriend, heeft mij in augustus 1857 verklaard, dat de samenzwering tegen het Voorlopig Bewind, midden september 1830, gekend en gesteund was door de kolonel Vincent Duvivier, zijn broeder Louis Duvivier was ook op de hoogte van het complot".
- (C) P. Aulard, geboren te Parijs op 1 november 1801, sluit zich aan bij het Franse leger als tamboer op elfjarige leeftijd. Wordt onderofficier bij het "2ieme chasseurs à cheval" maar wordt onslagen in 1827. Hij neemt deel aan de Juli-revolutie te Parijs en komt daarna samen met andere vrijwilligers de Belgische zaak steunen tijdens de omwenteling in Brussel. Als tweede in bevel onder kolonel de Pontecoulant (zie ons verhaal "de omwenteling van 1830 te Gent") komt hij onze stad bevrijden. De 22ste oktober neemt hij met enkele vrijwilligers de poederfabriek te Wetteren in en wordt daarvoor beloond met een benoeming tot majoor. In april 1848 neemt hij als luitenant-kolonel het bevel over het 2de Linie te Gent gelegerd. Tot kolonel verheven slijt hij zijn verdere militair leven als plaatskommandant van Oudenaarde. Hij gaat op rust de 26ste januari 1860 en vervoegt het hiernamaals te Sint Joost-ten-Node op 14 september 1868.
- (D) Van den Elskens genoemd Borremans, geboren te Brussel de 14 oktober 1804 als zoon van een brouwer. Hij speelt een grote rol bij de omwenteling en wordt spoedig kolonel benoemd van het 1ste jagers te voet beter gekend onder de naam "chasseurs de Bruxelles". Hij wordt benaderd door de Engelse lord Ponsonby voor het uitvoeren van een orangistische staatsgreep einde maart 1831. De "coup" mislukt en zijn eigen jagers willen hem opknopen. Voor het krijgsgerecht gebracht wordt hij veroordeeld tot 5 jaar opsluiting.

- (E) De Pachtere L., oud officier van de 16e infanterie divisie van de Verenigde Nederlanden, was hij bij de revolutie officier geworden bij de stedelijke wacht en later kapitein van de plaats Brugge. Hij nam ontslag uit het leger in 1845.
- (F) Graaf Hutteau d'Origny I, geboren te Parijs volgt hij de officierschool in Saint-Cyr en dient als onderluitenant bij het 1e jagers te paard en bij de lansiers van de garde. Naar België gekomen met het bataljon "amis du peuple" gaat hij over naar het vrijkorps van Grégoire die hem tot kapitein benoemt in zijn 2de bataljon tirailleurs.
- (G) J. P. Strock, geboren te Luxemburg op 26 juni 1775 komt als soldaat bij het Franse leger in 1805. Neemt deel aan de gevechten in Pruisen, Spanje en Frankrijk waar hij gewond wordt aan de rechter arm op 13 augustus 1813. Gaat over in Nederlandse dienst als kapitein van het 32ste militie bataljon in 1815. Majour in 1829 kiest hij voor het Belgisch leger op 13 oktober 1830. Hij dient als luitenant-kolonel in het 6e linie en op 11 mei 1831 als kolonel bevelhebber in het 9e linie. Hij verlaat dit tranendal te Antwerpen op 9 juni 1835.
- (H) F. J. de Mahieu, geboren te Ath de 18e maart 1778. In Oostenrijkse dienst als kadet bij de "jagers Leloup" in 1793. Neemt deel aan de veldslagen met het Rijnleger in 1793 en 1794. Vecht in Italië van 1795 tot 1800 waar hij gewond wordt aan het rechter oog. Hij neemt dienst in het Nederlandse leger met de graad van luitenant-kolonel van de infanterie. De 9de oktober 1830 wordt hij als generaal-majoor opgenomen in het Belgisch leger. Gepensioneerd in 1834 verlaat hij deze wereld in Ixelles op 16 augustus 1853.
- (I) Sacré J. E., geboren te Luik op 19 augustus 1775. Aangenomen als leerling in de compagnie gendarmerie van het departement Ourthe in 1814. Na de ineensporing van het rijk van Napoleon neemt hij dienst in het Nederlandse leger als beraden wachtmeester in de compagnie maréchaussée van de provincie Luik. Onderluitenant in 1826 wordt hij luitenant bij de Belgische gendarmerie de 1ste oktober 1830. Gepensioneerd als majoor sterft hij op 21 september 1863.
- (J) P. J. Jeanquart, geboren te Nodebais Frankrijk op 3 augustus 1785. Soldaat in het 85ste Linie regiment in 1806. Onderluitenant in 1813 neemt hij ontslag einde 1815. Terug in Nederlandse dienst als onderluitenant bij het 31ste bataljon nationale militie, gaat hij na de revolutie over naar het Belgisch leger als kapitein bij het 6e Linie te Brugge. Hij wordt majoor in 1836. Op rust in 1841

sterft hij de 14de januari 1857.

- (K) Baron de Wautier F. X., geboren te Laken op 1 juli 1777. Gaat in 1794 als kadet bij het waalse regiment "de Latour" en wordt later kapitein in het Franse leger. Na de val van Napoleon opgenomen in het Nederlandse leger met de graad van luitenant-kolonel. De 31 oktober 1830 treedt hij in dienst van het Belgisch leger met de graad van generaal-majoor, militaire gouverneur van Oost-Vlaanderen. Hij verwisselt het heden met het eeuwige op de leeftijd van 95 jaar de 23 januari 1872.
- (L) Mouriau A. L., geboren te Gent de 8ste januari 1805. Vrijwilliger van de 5e afdeling wordt hij sergeant-majoor in 1828. Benoemd tot adjudant-majoor van de stadswacht te Brussel op 8 september 1830 neemt hij deel aan de organisatie van de "chasseurs Chasteler". Kapitein op 10 oktober bij het 9e linie wordt hij spoedig vleugel-adjudant van generaal de Wautier, later met de zelfde functie bij generaal Van Den Broeck. Mouriau was de neef en later de schoonbroer van de Wautier (die trouwde met Marie-Henriette Moriau).
- (M) l'Olivier J.N.M., geboren te Brussel op 1 juni 1792. Tekende voor het Franse leger op 1 maart 1804 en doet dienst bij het 112e Linie bevolen door zijn vader. Hij geraakt verschillende malen gewond tijdens gevechten in Oostenrijk, Italië, Duitsland en Rusland. In dienst bij het Nederlandse leger als kapitein. Majoor benoemd in 1826 vraagt en krijgt hij zijn ontslag. Bij de omwenteling neemt hij terug dienst als kolonel bevelhebber van het 7e Linie te Gent. Generaal-majoor de 16de oktober 1831 en luitenant-generaal op 21 juli 1842 sterft hij te Luik de 3de oktober 1854.
- (N) F.C. Van den Sande, geboren te Brussel 1780. Treedt in dienst van Oostenrijk als kadet van de "chasseurs Leloup" in 1793. Als onderluitenant wordt hij bij Freiburg aan de borst gewond en krijgsgevangen genomen. In Franse dienst in 1803, luitenant in 1806, kapitein in 1809, bevelhebber van een cohorte in 1813. In Nederlandse dienst als luitenant-kolonel in het 7de bataljon de 18de februari 1815 aan het been gewond te Waterloo. De 30ste november 1830 kolonel in het Belgisch leger en plaatskommandant te Gent. In 1839 gepensioneerd, in 1844 overleden.
- (O) de Blauwe P.J.C., geboren te Gent in 1777. Aangeworven in het Frans leger in 1799, wordt hij krijgsgevangen genomen door de Oostenrijkers te Pordennone in 1809. Terug in het land is hij onderluitenant benoemd in 1811 en luitenant in 1813. Gekwetst en terug krijgsgevangen bij de slag te Waterloo. Bij de omwenteling aangenomen met de graad van kapitein gaat hij in pensioen in 1839 en verlaat deze wereld te Gent in 1840.

- (P) Boon G.R., geboren te Melsbroek in 1804. Hij neemt deel aan de septembergevechten in Brussel. Luitenant en adjudant van de plaats Gent benoemt neemt hij vroegtijdig pensioen. Hij overlijdt te Sint Jans-Molenbeek in 1859.
- (Q) Baron de Lamberts-Cortenbach W.J., geboren in het kasteel "de Crèvecoeur" de 1ste augustus 1775. Hij wordt vaandeldrager in het "régiment de Namur". Overtuigd dat er een verbinding moet komen met Frankrijk neemt hij dienst onder Napoleon in het legioen "des Francs du Nord" en wordt er luitenant in 1800. Na de val van de keizer gaat hij over naar de politiek. Na een tijdje gouverneur te zijn geweest van Limburg komt hij naar Gent in de functie van gouverneur van Oost-Vlaanderen (3 januari 1831). Later vertrekt hij terug naar Limburg voor het uitoefenen van dezelfde dienst. Hij sterft in zijn kasteel van Terkeelen in 1849.
- (R) Rolliers B., geboren te Sint-Niklaas op 16 juli 1798. Ingeschakeld als militiaan bij het verenigde Nederlandse leger in 1817 wordt hij er spoedig sergeant. Hij gaat over in Belgische dienst als onderluitenant bij de Sapeurs-pompierers te Gent op 19 oktober 1830. Als beloning voor zijn moedig gedrag op 2 februari 1831 wordt hij tot kapitein benoemd. Hij neemt zijn pensioen in april 1855 als eremajoor. Overleden in Sint Joost-ten-Node in 1877 plaatst men een herinneringsplakette op zijn woonhuis in de Alfonsstraat.
- (S) Van de Poele L.G., te Gent geboren op 19 november 1783, neemt hij als simpele ruiter dienst bij het 6e Franse Hussarde in 1803. Twee maal gekwetst wordt hij op het slagveld gevangen genomen in Rusland in 1812. Na drie jaar krijgsgevangenschap komt hij terug naar Gent en wordt daar aangesteld als kommandant van het pompierkorps. Na de staatsgreep van Grégoire benoemt men hem tot erekolonel. Later ziet men hem als plaatskommandant van Gent. Gepensioneerd in de graad van eregeneraal in 1855 sterft hij te Gent in 1866. A. Holvoet in zijn werk "esquisses biographiques des principaux fonctionnaires" schrijft; "Het ware wenselijk dat zijn patriotisme een weinig verkalmde. Het is niet met azijn dat men vliegen vangt".
- (T) Bast B., (en niet De Bast) was voor de omwenteling schermmeester te Gent en er beter bekend als "Bertje Bast". Overtuigd patriot ging hij hulp bieden te Antwerpen tijdens de beschieting door de generaal Chassé. Hij kreeg het bevel over een compagnie vrijwilligers die later ingelijfd werd bij het 2e bataljon tirailleurs van Grégoire te Brugge. Na zijn opsluiting kwam Bertje terug naar Brussel en hield er een hotel open. Hij liet ook een boekje over de schermkunst verschijnen.

- (U) Vanderlinden J. — Draagt bij tot de inrichting van de regering te Brussel vanaf 26 september 1830 en geeft een beslissend impuls aan de revolutionaire beweging. Hij wordt schatbewaarder van het Voorlopig Bewind en later gaat hij over naar de administratie van de “trésor publique”.
- (V) Graaf d'Hane de Steenhuyse D.J.G.M., geboren te Gent op 15 november 1790. Hij nam dienst in het 5e Franse Huzaren en werd er luitenant in hetzelfde jaar. Hij nam deel aan de gevechten en de terugtocht in Rusland waar hij gekwetst werd aan de linker arm. d'Hane ondertussen kapitein vroeg en bekwam zijn ontslag uit het Franse leger op 21 september 1814. Met de geallieerde legers nam hij deel aan de slag te Waterloo. Hij verliet het Nederlandse leger om in te lijven als luitenant-kolonel bij de Belgische troepen. Eerste kommandant van het 2e jagers te paard in Gent werd hij vleugeladjutant van de Regent in 1831 en minister van oorlog van 25 maart tot 18 mei 1831. Na terug het bevel over de jagers genomen te hebben werd hij bevelhebber der gidsen en daarna inspecteur generaal van de cavalerie. Op rust gesteld de 30ste december 1848 overleed hij te Audergem bij Brussel op 18 september 1850.
- (W) Baron A. de Ath geboren in 1782, neemt hij dienst in het 112e Franse Linie regiment in 1804. Onderluitenant in 1812, luitenant in 1813 neemt hij ontslag in 1816. Aangenomen in het Nederlandse leger in 1816 wordt hij er kapitein in 1829. Bij de omwenteling kiest hij voor België en neemt dienst in het 1ste jagers te voet (chasseurs de Bruxelles) en later in het 1e en 2e Linie. Op rust gesteld in 1839 met de graad van ereluitenant-kolonel verlaat hij deze wereld te Mechelen in het jaar 1858.

OVER DE STRAATNAMEN TE GENT

Over enkele maanden worden te Gent een aantal straatnamen gewijzigd. Het past wel het een en ander over de geschiedenis van de straatnamen te vertellen. Tot op het einde van de 18° eeuw bekommerde de overheid zich niet om de straatnamen. De benaming ontstond bij het volk door het gebruik, werd soms vervormd en soms vervangen door een nieuwe benaming. Pas in 1787 werden de toen in gebruik zijnde namen officieel vastgelegd : men schilderde de namen op een blik, dat werd vastgemaakt op de hoek van de straten. Een eerste officiële lijst werd opgesteld op 14 januari 1795 (4° register gemeenteraad f° 147). Waarom deze belangstelling ? Tijdens het ancien regime

waren er geen registers van de burgerlijke stand; geboorten, huwelijken en overlijden werden geboekt door de parochiepriester. De documenten van eenzelfde persoon kunnen dus verspreid liggen in de registers van verschillende parochies. Met het Frans bewind werd een administratie ingevoerd. Op 23 juli 1796 zullen de gemeentebesturen belast worden met het houden van de registers van de burgerlijke stand. In 1796 verscheen een "Nomenclature des rues, places publiques, ponts, etc. traduits en français sur la Table alphabétique qui se trouve gravée dans le plan de Gand en Flamand (de Goethals 1796).

Op 19 germinal jaar VII (8 april 1797) werden een aantal straten van naam veranderd; alle namen in verband met de godsdienst verdwenen.

Oude benaming

Abrahamstraat
 St. Annastraat
 Brabantstraat
 Brabanddam
 Engelandgat
 Cellebroedersstraat
 Galgenberg
 Sint-Gillesstraatje
 Hertogstraat
 Sint-Jansstraat
 Kaunnikstraat
 Keyzersdreef
 Koningstraat
 Sint-Lievensstraat
 Elisabethgracht
 Sint-Margrietstraat
 Sint-Martensstraat
 Sint-Michielsstraat
 Muynckstraat
 Predikherenlei
 Roode Koningstraat
 Penitentenstraat
 O.L. Vrouwstraat
 Vrijdagmarkt
 Blandinusberg
 Prinsenhof
 Sint-Lievenspoort
 Sint-Jorisbrug
 Oordeelbrug

Nieuwe benaming

rue de la Vieillesse
 rue de la Fécondité
 rue Helvétius
 digue d'Helvétius
 rue de la Démocratie
 rue de l'Humanité
 rue du Capitole
 rue du Pacte Social
 rue de l'Egalité
 rue de la Régénération
 rue J.J. Rousseau
 allée du Peuple Souverain
 rue de la Liberté
 rue des Hommes Libres
 fossé des Veuves
 rue de la Docilité
 rue des Carabiniers
 rue du Temple
 rue de la Frugalité
 quai de Cicéron
 rue du Serment Républicain
 ruelle du Stoïcisme
 rue Lucrèce
 place de la Liberté
 montagne de Brutus
 cour de la République
 porte de la Vertu
 pont de Guillaume Tell
 pont de Voltaire

Recollettenbrug	pont de Caton
Chartreusenbrug	pont de l'Abstinence
's Gravenbrugge	pont de l'Héroïsme
's Jansbrugge	pont de la Régénération

We mogen er van overtuigd zijn, dat deze zonderlinge benamingen niet ingang vonden in de gesproken taal en dat de huisvrouwen niet zegden "Ik ga morgen naar de place de la liberté" maar gewoon bleven zeggen "Ik ga morgen naar de Vrijdagmarkt". Trouwens veranderde straatnamen dringen in het gewoon spraakgebruik slechts volledig door na een halve generatie.

In januari 1813 verscheen een brochure "Nouvelles dénominations en français et flamand des sections, faubourgs, enclos, places, marchés, quais, rues, passages, ponts et portes de la ville de Gand", "arrête par nous Maire de la ville de Gand 15 décembre 1812, signé Vanderhaeghe. Vue et approuvé par nous, prefect du département de l'Escaut. Bn. D'Houdetot". De benamingen van 1797 verdwenen, maar nu kwam een ander probleem opduiken. De vertalers kenden noch de oorsprong noch de betekenis van een aantal straatnamen en zo kwam men tot de zonderlingste vertalingen. De Burgstraat (straat, die leidt naar de burcht) werd rue de Bruges, de Steenstraat (straat die leidt naar het Gravensteen) werd rue longue des Pierres, de Pussemierstraat (straat waar pussemiers = die geld leenden, woonden) werd rue des Balais en nog erger werd het toen men deze foutieve benaming opnieuw ging vertalen in Bezemstraat, benaming zoals we ze nog terugvinden in Wegwijzers van voor 1940. De Botermansstraat (eigenaam) werd de rue des Beurriers, de Stoofstraat (straat waar stoven = soort badhuizen waren) werd de rue de la Poussière. Natuurlijk moest men in 1812 een rue de l'Empereur hebben (de Zonnestraat) en een rue de l'Impératrice (de Brabantstraat). Het Steendam – hier wist men geen weg mede – werd eenvoudig rue Saint-Georges. Van de Nodenaysteeg maakte men eenvoudig weg rue des Couturières, wat dan opnieuw vertaald werd in Modenaasteeg. De Ham werd rue du Jambon. We zouden nog tientallen voorbeelden kunnen geven van foutieve vertalingen.

Reeds in 1836 benoemde de stad Gent een commissie belast met de navorsing naar de ware straatnamen. Deze commissie bestond uit Vervier, Blommaert, Goetgebuer, Serrure, Vander Haeghen en Parmentier. Mogelijks verrichtte deze commissie nuttig werk, maar de straatnamen werden niet veranderd. Pr. Van Duyse zal een ernstige brochure schrijven "Over de Namen der Straten van Gent in het Fransch overgebracht" maar het bleef zonder gevolg.

In 1880 waren de straatnaamborden zeer klein met dunne witte letters op een bruine achtergrond. Ze werden nu vervangen door grotere borden met grote witte goed leesbare letters op een blauwe achtergrond. Maar... op die nieuwe borden stond de Franse benaming bovenaan. Onmiddellijk kwam protest van Het Volksbelang, dat er op wees, dat een vertaling niet de voorrang mocht hebben op de echte Vlaamse naam. Er werd met dit protest rekening gehouden en op de nog te plaatsen borden kreeg de Vlaamse benaming de voorrang. Pas in 1919 dacht men er aan, de taalkundige vorm van de straatnamen te verbeteren. De Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten werd er mede belast. A. Van Werveke schreef een degelijke brochure, maar het college verbeterde slechts enkele straatnamen. Na de taalwetten van 1932, die het principe huldigde van streektaal-voertaal, keurde op 8 augustus 1938 het principe van eentaligheid van de straatnamen goed. Hiermede verdwenen de Franse benamingen. Tevens werd het voorstel van de Commissie van Monumenten en Stadsgezichten nu grotendeels goedgekeurd.

Tijdens de bezetting, nl. op 15 mei 1942 werd Groot-Gent gevormd, samengesteld uit Gent, Ledeberg, Gentbrugge en Sint-Amandberg. Om de dubbele benamingen te vervangen werd een nieuwe lijst met straatnamen opgesteld, die door het College werd goedgekeurd op 8 februari 1943.

Na de bevrijding werden in de drie randgemeenten de oude benamingen weer in gebruik genomen, terwijl te Gent de nieuwe benamingen werden behouden. Tengevolge van de vorming van groot Gent was het nodig de lijst met straatnamen opnieuw grondig te onderzoeken. In Gent plus de tien oude randgemeenten waren een massa straatnamen, die twee, drie, vier, vijf, zes maal voorkwamen. Opnieuw moest de lijst van de straatnamen herzien worden. De herziening heeft een dubbel aspect : vooreerst de dubbele straatnamen te vervangen, ten tweede de spelling van een aantal straatnamen verbeteren. Alzo zullen 472 straten een nieuwe naam krijgen, terwijl van 340 straten de spelling zal worden gewijzigd.

M. LIEVENS

BIBLIOGRAFIE

1. K. DE CLERCK : KRONIEK VAN DE STRIJD VOOR DE VERNEDERLANDSING VAN DE GENTSE UNIVERSITEIT

Boek van 246 bladzijden, die een volledige geschiedenis brengt van de strijd voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit. Voor alle belangstellenden : warm aanbevolen. Rijkelijk geïllustreerd. (prijs : 600 fr. Te bekomen Archief van de Universiteit, Pand Onderbergen, Gent).

Het archief van de Gentse universiteit geeft ook een reeks brochures uit over de geschiedenis van de universiteit, waaronder we kunnen vermelden : Het Taalminnend Studentengenootschap 't Zal Wel Gaan door Prof. dr. H. Balthazar (prijs 50 fr.)

2. HUN WERK, HUN LEVEN

Getuigenissen uit de Gentse textielwereld 1900-1950. Uitgegeven door het Museum voor Industriële Archeologie en Textiel. Boek van 228 bladzijden en rijk geïllustreerd. Het boek bevat de volgende hoofdstukken : textieltechnische inleiding, de Gentse textielfabrieken, interviews. Zeer boeiende studie. Warm aanbevolen. Verkrijgbaar : Stadsarchief, Abrahamstraat Gent.

3. SUZ. JANSSENS : IN HET OPENLUCHTMUSEUM TE GENT, DE ARTEVELDESTAD

De auteur bespreekt de 97 monumenten van Gent van na de fusie. Telkens krijgen we een illustratie, bijzonderheden over de onthulling, de bespreking van het monument zelf, de levensbeschrijving van de persoon ter herinnering aan wie het standbeeld werd opgericht en ook een bibliografie. Het boek is zeer keurig uitgegeven door dr drukkerij Snoeck. Het werk is verkrijgbaar door storting van 647 fr. op postrekening 000-0427461-79 van S. Janssens, 9000 Gent.

4. GEDENKBOEK "100 JAAR RIJKSNORMAALSCHOOL GENT. 1880-1980"

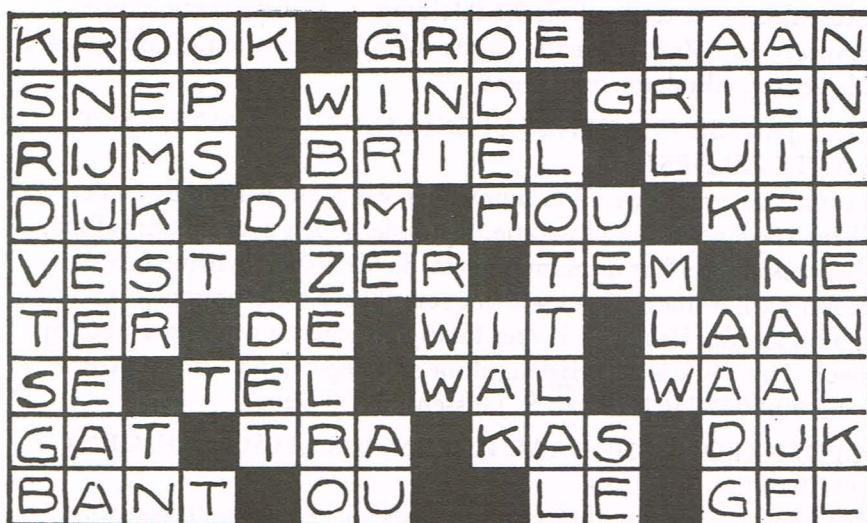
In dit lijvig zeer verzorgd uitgegeven boek van 435 blz. krijgen we de voorgeschiedenis van het normaal onderwijs, de groei van de rijksnormaalschool te Gent, persoonlijke getuigenissen van oud-leraars en oud-studenten, de rijksnormaalschool in de literatuur (hier worden niet minder dan 125 namen vermeld, waaronder tien laureaten van de driejaarlijkse staatsprijs voor Vlaamse literatuur), de afdeling Plastische kunsten met de namen van 25 leraars of oud-studenten, die naam maakten in de kunst en de afdeling Lichamelijke Opvoeding.

Allen, die belangstelling hebben voor de geschiedenis van de rijksnormaalschool, zullen geboeid worden door dit werk. Prijs : 900 fr. Verkrijgbaar in de Normaalschool, Ledeganckstraat Gent.

OPLOSSING PUZZEL 1980

Ziehier de antwoorden op de 17 vragen : Wal; Gilde; Hooie; Tkindt; Kouter; Rozier; Nassau; Willems; Borluut; Wijzeman; Wenemaer; Blaisant; Ijskelder; Lakenhalle; Paddenhoek; Vrijdagmarkt; Kortedagsteeg.

De gevraagde straatnamen, alfabetisch gerangschikt, zijn : Griendijk; Groenebriel; Houtemlaan; Kasterbant; Keizervest; Luiklaan; Oudetrage; Rijmsdam; Snapdijk; Waalsekrook; Windgat; Wittelwalle. De volgende leden vonden de juiste oplossing : de heren O. Beirnaert, L. Lefebure, P. Decaluwe, R. Buyle, R. Caese en mevr. D. Sarteel en E. Wauters-D'haen. Allen : hartelijk gefeliciteerd.

DOCUMENTATIECENTRUM VOOR STREEKGESCHIEDENIS – STATISTIEK 1980

Uitleningen

Aard-algemeenheden	8	(12)
Regionalia (België-Buitenland)	10	(3)
Gent	183	(97)
Geschiedenis	62	(49)
Opvoeding-Onderwijs	4	(3)
Kunst	9	(6)

Localia	38	(1)	
Regionalia (Oost-Vlaanderen)	46	(33)	
Oostakker	1	(-)	
St.-Amandsberg	25	(14)	
Taalkunde	9	(6)	
Volkskunde	17	(15)	
Economie	3	(-)	
	Totaal	415	(239)
Tydschriften	Totaal	944	(371)
Varia-bidprenten		141	(67)
prentkaarten en foto's		107	(42)
plans		92	(-)
	Totaal	340	(105)
	Algemeen totaal	1699	(715) 984 meer
Aantal lezers		75	(55)
Aantal giften		109	(107)
Aanwinsten door aankoop		31	(27)
Aantal ruildiensten		82	(80)

N.B. onder de *nieuwe lezers* vermelden wij 9 leden van de kring Oost-Oudburg, 15 leden van de Heemkundige en Historische Kring en 5 leden die bij de 2 kringen aangesloten zijn.

Besluit : Uit de cijfers hierboven, blijkt voldoende, dat de werking van het D.C. een opgaande curve vertoont en een verdere uitbreiding van onze werkzaamheden wettigt.

De talrijke giften van de milde schenkers, alsmede de oordeelkundige aankoop van recente werken, betekenen uiteindelijk een verrijking van het fonds.

Een hartelijke dank aan allen.

De adjunct-bibliothecalesse,
mevrouw VAN GELUWE-EGGERMONT A.

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

De volgende nummers van ons tijdschrift zijn nog verkrijgbaar in het Documentatiecentrum :

Jaargang 1973 : n. 9, 11, 12

1976 : n. 2, 3, 4, 5, 6.

1977 : volledig

1978 : n. 3, 4

1979 : volledig

1980 : volledig

Prijs : jaargang : 200 fr, los nummer : 40 fr.

Bij storting op postrekening portkosten bijvoegen : 1 of 2 nummers :
10 fr; 3 en 4 nummers : 20 fr; jaargang : 25 fr.

AANVULLENDE LEDENLIJST

- 1726. Mej. Van Beylen M. Fortlaan 15 L 9000 Gent
- 1727. De Paepe J. Hofstraat 16 9000 Gent
- 1728. D'Heedene F. Frère-Orbanlaan 164 B bus 26 9000 Gent
- 1729. Mw De Vlieger Kortrijksesteenweg 194 9000 Gent
- 1730. Mw Tiberghien E. Recollettenlei 3 9000 Gent
- 1731. De Cock Fr. Ham 99 9000 Gent
- 1732. Mw Roobroeck M. Keizersvest 34 9000 Gent
- 1733. Van Brusselen Godshuizenlaan 205 9000 Gent
- 1734. Mw Yde J. Wolterslaan 118 9000 Gent
- 1735. Van Ranst R. Sint-Kwintensberg 39 9000 Gent
- 1736. De Clerck A. Koperstraat 26 9830 Sint-Martens-Latem
- 1737. Peckstadt Heirweg Kortrijk 35 9730 Nazareth
- 1738. t'Kindt A. Coupure Rechts 142 9000 Gent
- 1739. Vermassen D. Heidebergen 6 9830 Sint-Martens-Latem
- 1740. Etn Wilfried Lippens Tempelhof 31 9000 Gent
- 1741. Mw Van Oostende Wouterhaarlaan 4 bus 13 2100 Deurne
- 1742. Buyst D. Stropdreve 23 9810 Drongen
- 1743. Paredis Chr. Europalaan 54 9820 Sint-Denijs-Westrem
- 1744. Van Praet J.-CL. Voorhavenlaan 21 9000 Gent
- 1746. Beviaire E. Hendrik Waelputstraat 25 9000 Gent
- 1747. Filliaert De Mirabellostraat 2 G 9000 Gent
- 1748. Devos H. Limburgstraat 124 9000 Gent
- 1749. Sleyter R. Meibloemstraat 21 9000 Gent
- 1750. Van Belle W. Sint-Pietersnieuwstraat 138 9000 Gent
- 1751. O.B. Willemsfonds Wasstraat 120 9000 Gent
- 1752. E.H. Mets C. Kon. Albertstraat 100 9900 Eeklo
- 1753. Vermeersch W. Frère-Orbanlaan 238 9000 Gent
- 1754. De Bosscher M. Elenestraat 18 9620 Zottegem
- 1755. de Baere Ganzenstraat 14 3530 Houthalen-Helchteren
- 1756. De Vos M. Tentoonstellingslaan 77 9000 Gent
- 1757. Dr Verbeke R. Bachtenberge 9 9831 Deurle